

COM INFLUEIX LA POBRESA EN L'ABANDONAMENT PREMATUR DELS ESTUDIS.

MAPATGE DE LES INICIATIVES I PROGRAMES D'INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA
ALS DISTRICTES SARRIÀ - SANT GERVASI I NOU BARRIS DE LA CIUTAT DE
BARCELONA.

Berhane Dalmau Llitjós

Treball Final de Grau (TFG)

Tutora: Dra. Irene Maria Cussó Parcerisas

Grau en Educació Social. Fundació Pere Tarrés, Universitat Ramón Llull

Curs 2021 – 2022

Dipòsit del treball (segona convocatòria): 22 de juny del 2022.

AGRAÏMENTS

A la meva tutora, la Dra. Irene Maria Cussó Parcerisas, per haver-me acompanyat en el procés d'elaboració d'aquest Treball de Final de Grau (TFG), però sobretot per haver estat disponible sempre que la necessitava. També per la seva ajuda, paciència, compromís i posar-me les coses fàcils.

Al meu professor de Pedagogia Social, el Dr. Jesús Vilar Martín, per la seva comprensió, el seu suport i per facilitar-me finalitzar aquest camí de quatre anys d'aprenentatge i formació en el Grau d'Educació Social.

“L'educació és l'arma més poderosa que pots usar per canviar el món”

(Nelson Mandela).

Resum:

A Catalunya, un 35,9% dels infants menors de 18 anys es troben en risc de pobresa i exclusió social, segons les darreres dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya de l'any 2020. Alhora, pel mateix any la taxa d'abandonament prematur dels estudis a Catalunya va ser del 17,4%. Davant d'aquestes taxes tan elevades ens hem de preguntar per la relació entre ambdós fenòmens. Aquest treball té com a finalitat veure el vincle que hi ha entre la pobresa infantil i l'abandonament escolar a Catalunya i, en particular, fer un mapatge dels recursos socioeducatius de suport en dos districtes de la ciutat de Barcelona, analitzant les causes i accions que es desenvolupen per avaluar la situació actual i reflexionar entorn les possibles propostes.

Paraules clau: Taxa de risc de pobresa o exclusió social (Taxa AROPE); Abandonament escolar prematur (AEP); Taxa d'abandonament escolar prematur; Èxit educatiu; Pobresa.

Resumen:

En Cataluña, un 35,9% de los niños menores de 18 años se encuentran en riesgo de pobreza y exclusión social, según los últimos datos del Instituto de Estadística de Cataluña del año 2020. Al mismo tiempo, por el mismo año la tasa de abandono prematuro de los estudios en Cataluña fue del 17,4%. Ante estas tasas tan elevadas cabe preguntarse por la relación entre ambos fenómenos. Este trabajo tiene como finalidad ver el vínculo que existe entre la pobreza infantil y el abandono escolar en Cataluña y, en particular, realizar un mapeo de los recursos socio-educativos de apoyo en dos distritos de la ciudad de Barcelona, analizando las causas y acciones que se desarrollan para evaluar la situación actual y reflexionar sobre las posibles propuestas.

Palabras clave: Tasa de riesgo de pobreza o exclusión social (Tasa AROPE); Abandono prematuro de estudios; Tasa de abandono escolar prematuro; Éxito educativo; Pobreza.

Abstract:

In Catalonia, there are 35.9% of children under the age of 18 at risk of poverty and social exclusion, according to the latest data from the Institut d'Estadística de Catalunya in 2020. Also, at the same year the rate of Early school dropout in Catalonia was 17.4%. Because of such high rates, we must ask ourselves the relationship between the two phenomena. The aim of this work is to see the link between child poverty and school dropout in Catalonia and, in particular, to map the socio-educational support resources in two districts of the city of Barcelona, analysing the causes and actions that are developed to assess the current situation and think about possible proposals.

Key words: At - risk - of poverty or exclusion rate (AROPE); Early school dropout; Early school dropout rate; Educational success; Poverty.

ÍNDEX

1. Introducció i Justificació	5
2. Marc teòric	7
2.1. Pobresa a Catalunya	7
2.1.1. Definició i taxa de pobresa a Catalunya	7
2.1.2. Anàlisi dels elements de pobresa a Catalunya.....	10
2.2. Definició abandonament escolar prematur	14
2.3. Relació entre pobresa i abandonament escolar prematur	17
2.4. Accions i línies de treball encaminades a buscar l'equitat i la igualtat d'oportunitats	
22	
3. Preguntes inicials de recerca	25
4. Objectius.....	25
5. Metodologia.....	26
6. Resultats.....	27
6.1. Districte de Sarrià - Sant Gervasi	27
6.2. Districte de Nou Barris	27
6.3. Taules resum dels resultats comparatius dels dos districtes: Recompte de les	
iniciatives en funció d'algunes característiques.....	29
6.3.1. Característiques de les poblacions estudiades dels dos districtes.....	29
6.3.2. Anàlisi de les iniciatives dels dos districtes	30
7. Discussió.....	33
8. Conclusions.....	36
9. Llistat de referències.....	37

ÍNDIX DE GRÀFICS, TAULES I FIGURES

Gràfic - 1. Taxa AROPE 2013 - 2020.....	8
Gràfic - 2. Taxa AROPE 2013 - 2020 Catalunya, Espanya i Europa.....	9
Gràfic - 3. Taxa AROPE 2013 - 2020 per sexe i edat.....	9
Gràfic - 4. Taxa risc de pobresa 2013 - 2020.....	10
Gràfic - 5. Privació material severa 2013 - 2020.....	10
Gràfic - 6. Taxa baixa intensitat de treball 2013 - 2020.....	11
Gràfic - 7. Percentatge d'abandonament prematur d'estudis 18 - 24 anys per sexe.....	16
Gràfic - 8. Índex Gini (Desigualtat en la distribució d'ingressos Catalunya i Espanya).....	17
<hr/>	
Taula - 1. Taxa AROPE segons variables sociodemogràfiques (%) Catalunya I.....	11
Taula - 2. Taxa AROPE segons variables sociodemogràfiques (%) Catalunya II.....	13
Taula - 3. Percentatge d'abandonament prematur d'estudis 18 - 24 anys.....	15
Taula - 4. Característiques de les poblacions de cada districte.....	29
Taula - 5. Característiques de les iniciatives (Etapa educativa atesa).....	30
Taula - 6. Característiques de les iniciatives (Públic destinatari del projecte o iniciativa).....	30
Taula - 7. Característiques de les iniciatives (Tipus d'iniciativa segons el finançament).....	30
Taula - 8. Característiques de les iniciatives (<i>Target</i> d'usuaris atesos).....	31
Taula - 9. Característiques de les iniciatives (Tipus d'activitat/objectiu principal).....	31
Taula - 10. Característiques de les iniciatives (Forma d'accedir al programa o iniciativa).....	32
Taula - 11. Característiques de les iniciatives (Vigència del recurs).....	32
Taula - 12. Característiques de les iniciatives (Gratuïtat o preu del servei).....	32
<hr/>	
Figura - 1. El cercle pervers de la pobresa infantil.....	18

1. Introducció i Justificació

Tant en la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, com a la Constitució espanyola de 1978 i la Convecció sobre els Drets de l'Infant de 1989 s'estableix l'educació bàsica com obligatòria i gratuïta, expectativa que encara no es compleix en aquest món globalitzat (Longás i Cussó, 2018).

Segons l'anàlisi del Centre d'Investigacions d'Unicef del 2017 s'observa que en els països rics s'està retrocedint en la reducció de les desigualtats. Pel que fa a l'educació s'ha vist que un de cada cinc joves de 15 anys de països rics no assoleix les competències bàsiques de lectura, matemàtiques i ciències (Longás i Cussó, 2018).

La relació de l'educació i la pobresa infantil ha estat analitzada en altres moments històrics de la nostra societat i l'agreujament relacionat en els moments de crisi que s'han donat en els últims anys (Longás i Cussó, 2018; Garcia, 2014).

El següent projecte de recerca, que és el Treball Final de Grau (TFG), vol abordar la relació que s'estableix entre la pobresa infantil i l'abandonament escolar a Catalunya i, concretament, fer un mapatge dels recursos educatius de suport a la ciutat de Barcelona, fent una anàlisi de les causes i accions que es duen a terme per valorar la situació actual i reflexionar sobre possibles propostes. Respecte a l'educació el criteri que farem servir és l'abandonament escolar i no el fracàs escolar. El concepte i manifestació del fracàs escolar inclou diferents aspectes com són taxa de graduació, abandonament i nivell de competències bàsiques, el que fa difícil en el treball que volem realitzar poder tenir dades acurades i concretes de tots ells. És per això que ens centrarem exclusivament en l'abandonament escolar que hi han més dades concretes disponibles i d'alguna manera, considerem que és la base del fracàs escolar.

Com a dades globals més recents que disposem de Catalunya, la taxa de pobresa en general, que inclou tota la població va ser en el 2020 de 26,3% i la taxa més elevada va ser en la franja d'edat de menys de 18 anys que era de 35,9% (Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya, 2021). Per altra banda, la taxa d'abandonament prematur dels estudis a Catalunya el 2020 va ser del 17,4% (Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació, 2022).

Aquest és un treball d'aproximació teòrica complementada amb una anàlisi documental, i consta de dues fases. En primer lloc, s'analitzarà els dos conceptes: pobresa i abandonament escolar, s'analitzaran quines són les taxes a Catalunya i els factors determinants, les seves conseqüències.

Després es buscarà la relació existent entre la pobresa i l'abandonament escolar perquè el que volem estudiar en el TFG és com influeix la pobresa en l'abandonament prematur dels estudis.

En segon lloc, es farà una recerca de les iniciatives existents, siguin públiques o privades, per fer front l'abandonament prematur dels estudis en aquells districtes de Barcelona on s'han realitzat les pràctiques a l'organització de Save the Children dins del Programa de CaixaProinfància. Aquest rastreig ens permetrà saber si els recursos estan ben distribuïts i són suficients per combatre aquesta situació. En aquest apartat també s'explicarà de quina forma pot contribuir l'educació social. A més a més, serà interessant veure quin paper juga el sistema educatiu català per posar solucions a aquesta desigualtat educativa i treballar per l'equitat educativa i la igualtat d'oportunitats.

Al mateix temps, aquest TFG s'estructura en 9 punts principals els que són: introducció i justificació; marc teòric; preguntes inicials de recerca; objectius; metodologia; resultats; discussió; conclusions, i per últim, el llistat de referències.

L'elecció de la pobresa i el possible vincle amb l'abandonament prematur dels estudis com a tema a desenvolupar en aquest TFG es deu a la necessitat de visibilitzar aquesta problemàtica i els seus efectes sobre els joves i les famílies dels quals viuen en situació de precarietat a Catalunya, ja que molt sovint quan parlem de pobresa s'acostuma a pensar en llocs com l'Àfrica o altres països en vies de desenvolupament i no som conscients que aquest problema també està present aquí, i deixa marques en les vides de les persones del nostre entorn més immediat, com és el cas de Barcelona, especialment a les seves perifèries. Tanmateix, en els últims anys pot veure's agreujat pels moments de crisis, que sempre afecta primer els més vulnerables socialment, com és el cas de la crisi social derivada de la pandèmia COVID-19. D'acord amb l'últim informe de les Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS) l'any 2021, les conseqüències resultants de la Covid-19 han afectat especialment a aquells col·lectius els quals es troben en una situació de més vulnerabilitat, els qui són les dones i els joves migrats o amb menys formació.

2. Marc teòric

2.1. Pobresa a Catalunya

2.1.1. Definició i taxa de pobresa a Catalunya

En el marc europeu, la Comissió Europea entén que una persona o família es troba en situació de pobresa en el moment en què es troba en una situació clara d'inferioritat econòmica i social en comparació a la resta de persones del seu entorn. Aquesta conceptualització posa de manifest la dimensió relativa de la pobresa, i els guanys de tots els habitants i el seu repartiment són els que determinen el llindar per sota del qual una persona o una llar és estimada en risc de pobresa. Així doncs, a l'hora de parlar del llindar de risc de pobresa, es parteix de la base que la població en risc és tota aquella que té una renda per sota del que es considera un nivell mitjà en la societat en la qual habita. La taxa de risc de pobresa mostra el percentatge de la població que queda per sota d'aquest llindar (Generalitat de Catalunya. Departament de Drets Socials, 2015).

Com hem vist, la taxa de risc de pobresa fa referència a la pobresa tan sols en termes monetaris. Per tal d'oferir una visió multidimensional de la pobresa, es fa ús de la taxa de risc de pobresa o exclusió social (At - risk - of poverty or exclusion, AROPE). Aquest indicador procura anar més enllà de la visió estrictament monetària que ofereix la taxa de risc de pobresa, i recull tres elements diferents:

- La proporció de la població que es troba en situació de **risc de pobresa**.
- La proporció de població que es troba en situació de **privació material greu**.
- La proporció de població que viu en llars amb **intensitat de treball molt baixa**.

La suma ponderada d'aquests tres elements dona lloc a aquest indicador de pobresa compost. La taxa AROPE és un indicador bastant nou, usat per l'assoliment de la cohesió social inclòs dins dels objectius de l'Europa 2020 (Instituto Nacional de Estadística, 2021).

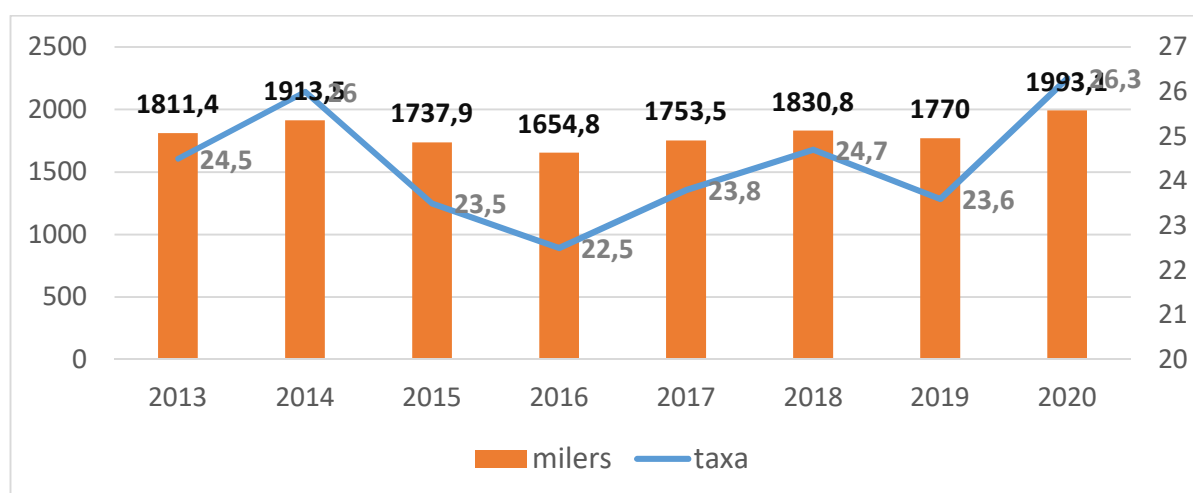
Aquelles persones que estan incloses en més d'un indicador de risc de pobresa i/o exclusió social es comptabilitzen una sola vegada. Segons l'Estratègia Europa 2020, es considera que una persona està en risc de pobresa i/o exclusió social quan es troba en una de les tres situacions següents:

1. **Persones que viuen amb ingressos baixos:** Ingressos per unitats de consum són inferiors al 60% de la renda mitjana disponible després de les transferències socials.
2. **Persones amb carència material severa,** és a dir, llars que els manca almenys 4 dels 9 conceptes següents:

- a) No poden anar de vacances almenys una setmana a l'any.
 - b) No poden permetre's un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada 2 dies.
 - c) No poden mantenir una llar amb una temperatura adequada.
 - d) No tenen capacitat per afrontar despeses imprevistes (650 €).
 - e) Tenen endarreriments en els pagaments de despeses relacionats amb la llar principal (hipoteca, lloguer, rebuts, gas, comunitat...) o en compres per terminis en els últims 12 mesos.
 - f) No poden permetre's un cotxe.
 - g) No poden tenir telèfon.
 - h) No poden tenir televisor.
 - i) No poden disposar de rentadora.
3. **Persones que viuen en llars amb baixa intensitat de treball** menys d'un 20% del seu potencial total de treball a l'any anterior a l'entrevista (ràtio entre els mesos que han treballat i els que podien haver treballat).

A Catalunya la taxa AROPE i risc de pobresa o exclusió social, que inclou totes les franges d'edat se situa en un 26,3% segons l'IDESCAT en el 2020, taxa que s'havia reduït fins al 2016 i ha anat en augment en els últims 4 anys tal com veiem en el gràfic - 1 i representa 1.993,1 milers de persones segons les dades més actuals.

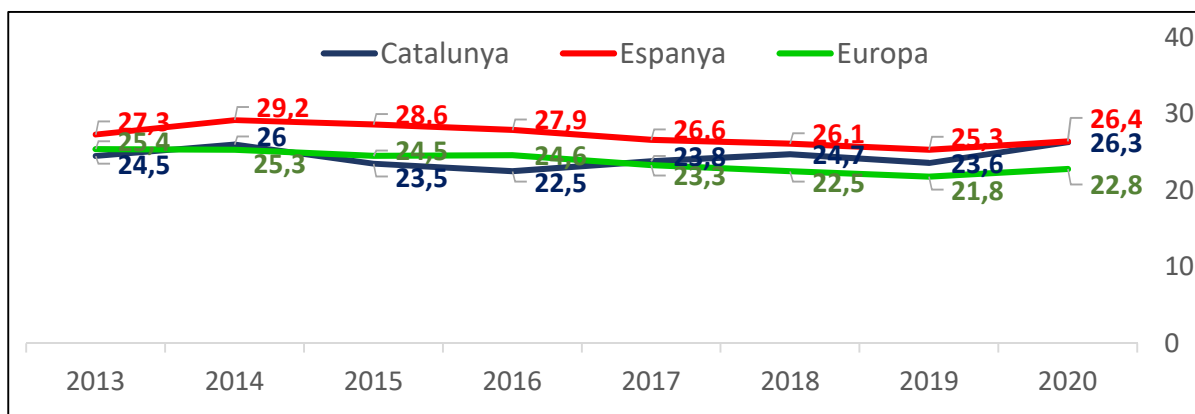
Gràfic - 1. Taxa AROPE 2013-2020.



Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT. Taxa (milers).

Si comparem de forma global la taxa AROPE de Catalunya respecte a l'Estat Espanyol i Europa (gràfic - 2) veiem que Catalunya estava al voltant de la mitja europea i per sota de l'espanyola fins al 2017 i posteriorment ha anat empitjorant fins a igualar-se a la mitja espanyola el 2020.

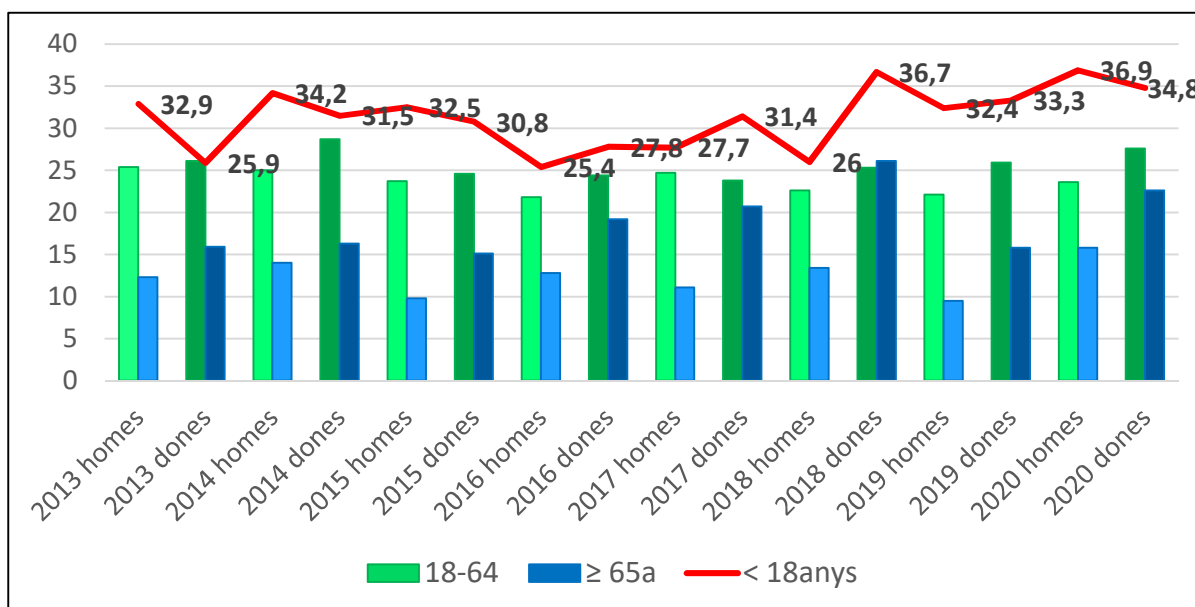
Gràfic - 2. Taxa AROPE 2013-2020 Catalunya, Espanya i Europa.



Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT.

En el gràfic - 3 es veu el detall per sexe i edat. Pel que fa al sexe en cada any ha estat més alt en les dones i només el 2015 i 2020 les dones han estat 2 punts per sota dels homes en la franja d'edat inferior a 18 anys. Per altra banda, crida l'atenció que la taxa ha augmentat aproximadament un 10% en l'edat inferior a 18 anys del 2016 al 2020 i, en canvi, s'ha mantingut estable en la franja ample d'edat entre 18 i 64 amb petites oscil·lacions. La pitjor taxa la té amb diferència la franja d'edat inferior a 18 anys tal com es veu en la línia vermella del gràfic 2. I en general els nens i els adults en edat activa tenen una taxa més alta.

Gràfic - 3. Taxa AROPE 2013-2020 per sexe i edat.



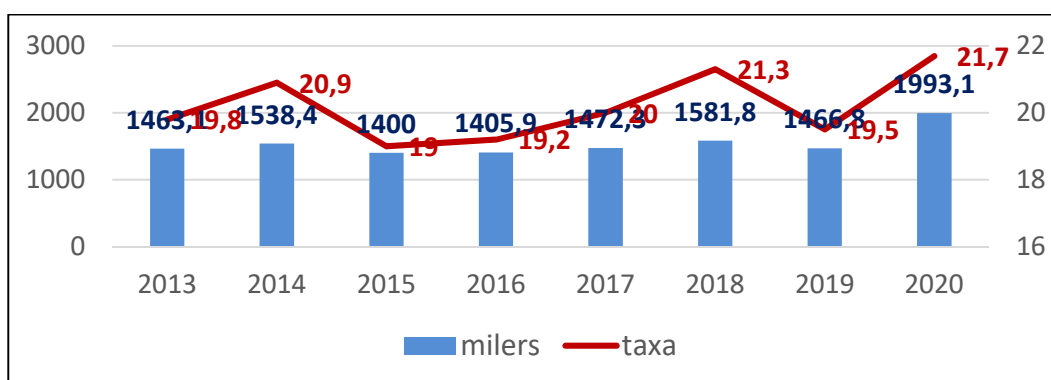
Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT. Taxa.

2.1.2. Anàlisi dels elements de pobresa a Catalunya

Analitzant els 3 elements o components que inclou la taxa AROPE veiem que:

1. La **taxa de risc de pobresa** (vegeu [gràfic - 4](#)) ha patit pics i davallades des del 2013 sent la més alta el 2020. La taxa de risc de pobresa es calcula tenint en compte l'efecte de les transferències socials sobre la renda de la llar. Segons l'IDESCAT el llindar d'ingressos anuals en què una persona entra en risc de pobresa s'estableix el 2020 en 14.170 euros anuals nets. El creixement de la renda per sota del llindar ha fet que grups de persones com per exemple els pensionistes han augmentat el risc de pobresa, aquesta dada es reflecteix bé en el gràfic 2.

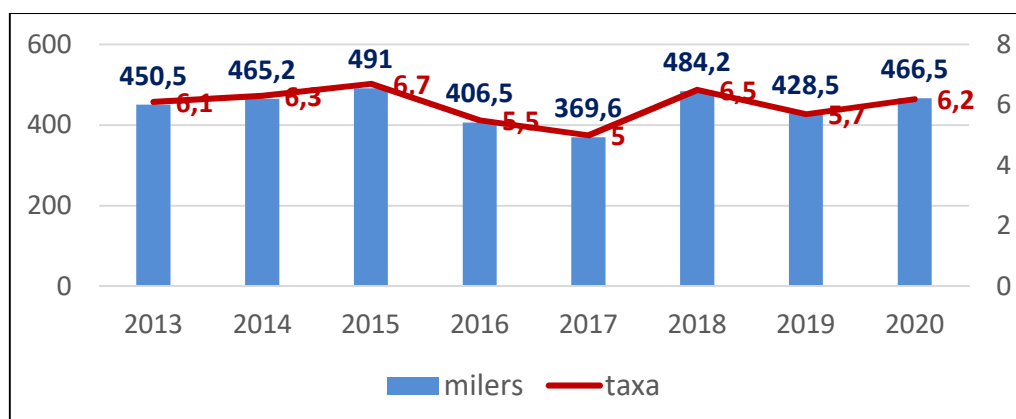
Gràfic - 4. Taxa risc de pobresa 2013-2020.



Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT.

2. La **taxa de privació de material greu** (vegeu [gràfic - 5](#)) és molt semblant a la que hi havia el 2013. El 2017 hi va haver una millora que no s'ha mantingut del 2017 al 2020.

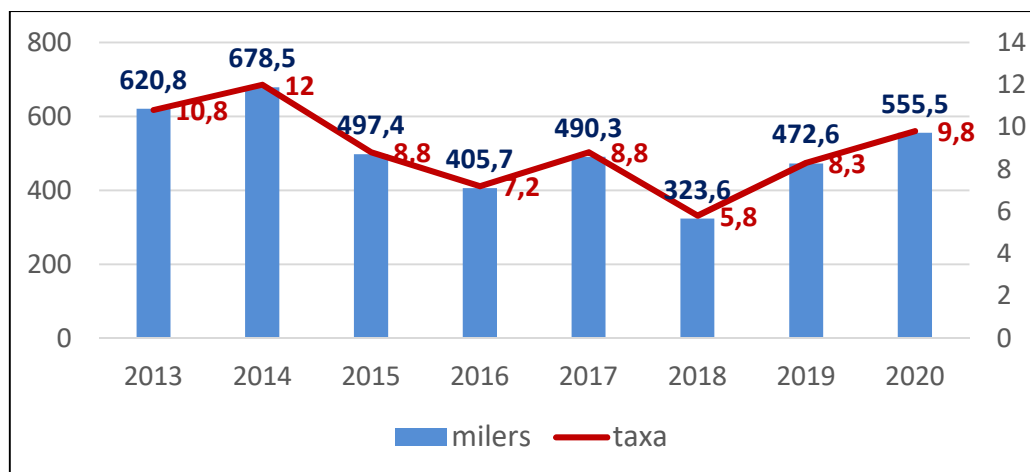
Gràfic - 5. Privació material severa 2013-2020.



Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT.

3. La **taxa de llars amb baixa intensitat de treball (BIT)** (vegeu gràfic - 6) va reduir-se en 8 punts del 2013 al 2018, pel 2019 i 2020 ha tornat als nivells pròxims al 2013. Aquest canvi s'ha relacionat amb la variabilitat en el treball temporal i també en el 2020 amb la crisi del coronavirus.

Gràfic - 6. Taxa baixa intensitat de treball 2013-2020.



Font: Configuració pròpia. Dades de l'IDESCAT.

Si valorem les dades sociodemogràfiques, viem en la taula - 1:

Taula - 1. Taxa AROPE segons variables sociodemogràfiques (%) Catalunya I.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Taxa AROPE	24,5 (1811,4)	26 (1913,5)	23,5 (1737,9)	22,5 (1654,8)	23,8 (1753,5)	24,7 (1830,8)	23,6 (1770,1)	26,3 (1993,1)
Sexe								
Home	24,9 (908,3)	25,2 (911,8)	23,3 (844,7)	21,1 (758,6)	23,1 (832,5)	21,7 (790,1)	22 (807,9)	24,9 (922,1)
Dona	24,1 (903,1)	26,8 (1001,6)	23,8 (893,2)	24 (896,3)	24,5 (921)	27,5 (1040,7)	25,1 (962,2)	27,8 (1071,1)
Edat								
<18a	29,5 (411,1)	32,9 (457,5)	31,7 (443,8)	26,6 (370)	29,5 (410)	31,2 (439,8)	32,8 (455,8)	35,9 (496)
18-64	25,7 (1220)	26,9 (1259,6)	24,1 (1127,1)	23,1 (1067,2)	24,3 (1120,5)	23,9 (1109,4)	24 (1133)	25,6 (1219,8)
≥65	14,3 (180,3)	15,3 (196,3)	12,8 (167)	16,4 (217,6)	16,6 (223)	20,6 (281,6)	13 (181,3)	19,7 (277,3)
Nacionalitat								
Espanyola	18,3 (969,1)	21,7 (1194,2)	19,1 (1055)	19,7 (1083,5)	19,7 (1082,9)	20 (1108,8)	17,6 (975,6)	19,5 (1084,3)
Estrangera	58,2 (488,9)	55,2 (332,5)	51,8 (310,6)	45,3 (262,3)	47,7 (297,3)	54,4 (340,4)	53,3 (385,1)	61,1 (462,8)

Font: Configuració pròpia. Dades de IDESCAT. Taxa (milers).

- a) **Per sexe:** Les dones tenen les taxes més altes i la diferència respecte dels homes s'ha incrementat en els 3 últims anys.
- b) **Per edat:** La població més jove de menys de 18 anys és la que té la taxa AROPE més alta i ha patit un increment important en els últims 4 anys. El grup d'edat d'entre 18 i 64 anys és la que manté una taxa més estable i, en canvi, la població igual o superior a 65 anys ha anat empitjorant amb els anys excepte el 2019 que havia baixat uns 7 punts respecte a l'any previ, però no s'ha mantingut durant l'any 2020.
- c) **Per nacionalitat:** La població estrangera resident a Catalunya té una taxa per damunt del 50% quasi cada any excepte el 2016 i 2017 que està una mica per sota i en el 2020 encara s'ha incrementat més fins a una taxa de 61,1%. La resta de població manté una taxa de pobresa durant tots aquests anys de poca variabilitat al voltant d'un 20%.

I altres trets de la població es veuen en la taula - 2:

Taula - 2. Taxa AROPE segons variables sociodemogràfiques (%) Catalunya II.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Taxa AROPE	24,5 (1811,4)	26 (1913,5)	23,5 (1737,9)	22,5 (1654,8)	23,8 (1753,5)	24,7 (1830,8)	23,6 (1770,1)	26,3 (1993,1)
Nivell formatiu (≥16a)								
Primària o inferior	32,7 (532,4)	31,4 (527)	29,1 (457,6)	27,9 (425)	30,4 (419,7)	32,8 (414,8)	31,6 (405,4)	39,6 (490,4)
Secundària 1r Cicle	32,3 (427,5)	35,9 (469,2)	34 (429,2)	31,9 (391,8)	29,9 (366,5)	32 (406,1)	27,2 (373)	29,2 (359)
Secundària 2n Cicle	22,5 (323,5)	24 (318,7)	21,8 (302,4)	22,5 (314)	24 (354,8)	25,4 (379,7)	22,4 (321,4)	27,2 (408,2)
Superior	10 (174,5)	11,5 (205,2)	9,3 (176,3)	11,1 (214,9)	11,8 (239,3)	11,6 (248,6)	12,1 (260,8)	12,3 (289,4)
Relació amb activitat								
Ocupats	14,1 (412)	15,5 (459,7)	15 (480)	14,1 (458,3)	15,3 (498,7)	17 (573,8)	14,9 (488,6)	13,4 (408,5)
Aturats	52 (455,3)	53,9 (453)	54,6 (380,7)	56,8 (286,4)	59,3 (310,6)	48,3 (233,4)	49,8 (266,3)	53,8 (297,9)
Jubilats	13,1 (143,5)	14 (147,3)	10,9 (119,1)	13,8 (154,3)	12,3 (143)	16,2 (194,3)	11,5 (145,7)	14,7 (182,7)
Altres inactius	35,9 (447,1)	37,3 (466,7)	33,9 (385,8)	36,9 (446,7)	36,6 (427,9)	40,4 (447,8)	39,2 (460,1)	44,6 (658)
Composició llar								
Sense fills dependents	21,5 (774,6)	20,9 (741)	18,4 (660)	19,9 (695,6)	20,9 (738,8)	21,2 (770,3)	19 (729,6)	20,2 (749,5)
Amb fills dependents	27,3 (1036,8)	30,7 (1913,5)	28,4 (1737,9)	24,9 (957,5)	26,6 (1001,5)	28 (1050,8)	28,4 (1770,1)	32,3 (1241)

Font: Configuració pròpia. Dades de IDESCAT. Taxa (milers).

- d) **Per nivell formatiu** (inclou a partir dels 16 anys): Com més baixa és la formació més alta és la taxa AROPE.
- e) En relació amb l'**activitat**: Els ocupats i jubilats són els que tenen les taxes més baixes i, en canvi, els aturats tenen taxes fins a un 50% amb oscil·lacions.
- f) En funció de la **composició de la llar**: Les famílies sense fills la taxa s'ha mantingut estable amb una petita reducció i les que tenen fills dependents tenen taxes més altes que han anat creixent, per això la diferència entre els dos grups de famílies s'ha anat incrementant.

En el darrer informe d'Oxfam Intermón (Martín *et al.*, 2021) d'Espanya que es pot extrapolar a Catalunya, apunta que a causa de la COVID-19 les persones més pobres han perdut proporcionalment

fins a set vegades més renda que les més riques. També destaca que a escala mundial les fortunes més riques ja s'han recuperat i, en canvi, les persones més pobres tardaran una dècada a recuperar-se. El mateix informe destaca que Espanya l'atur provocat per la pandèmia és el principal generador de desigualtat i pobresa per a caiguda dels ingressos dels treballadors més precaris sent les persones migrants, joves i dones són els col·lectius més afectats per aquest motiu. En les persones joves aquesta desigualtat de salari és 1,6 vegades per damunt de la mitjana i la taxa d'atur arriba fins al 55% en els menors de 20 anys. Les dones constitueixen el 57% de les persones subcontractades i el 73% que treballen a temps parcial. L'increment de l'atur també és el doble en els nivells educatius inferiors.

S'ha de tenir en compte que Espanya ja arrossega un problema de desigualtat des d'abans de l'inici de la pandèmia (cinquè país més desigual dins la Unió Europea, UE) que ja venen des de la crisi econòmica anterior (2008) i amb poca recuperació en el període de recuperació econòmica entre 2014-2017. Les raons són la desigualtat en l'estructura del nostre mercat de treball que suposa una precarietat laboral i en l'escàs component redistributiu de la nostra despesa pública perquè el sistema fiscal espanyol és un dels que menys capacitat redistributiva té a tot Europa, els assalariats són els que suporten sobretot el sistema tributari enfront d'empreses i capital.

2.2. Definició abandonament escolar prematur

L'abandonament escolar prematur (AEP) es considera el percentatge de població d'entre 18 i 24 anys que ha participat en l'Educació Secundària Obligatòria (ESO) i que no continua estudiant, per tant, no té una graduació d'estudis postobligatoris. Cal dir que es tracta d'un concepte complex influenciat per diversos condicionants, tals com: alumnes sense el graduat de l'ESO, alumnes amb el graduat de l'ESO i no continuen estudiant, alumnes que inicien estudis postobligatoris (batxillerat i cicles formatius) i ho deixen abans d'acabar, alumnes que havent cursat estudis postobligatoris no obtenen el graduat i alumnes que entren i surten del sistema. L'AEP és causat per diversos factors com l'estatus migrant i la classe social vulnerable, els quals afecten tant l'estructura com la qualitat del sistema educatiu (Institut d'Estudis Catalans, 2022).

En paraules de Mateo (2018, citat a l'Institut d'Estudis Catalans, 2022) existeixen altres causes que originen aquesta problemàtica, com ara, la rigidesa de l'estructura del sistema educatiu, en conseqüència la seva inflexibilitat per adaptar-se a les noves demandes, i el descrèdit tradicional de la formació professional en què es dona valor estrictament a allò acadèmic. D'altra banda, l'autora Aina Tarabini (2017)), citada a l'Institut d'Estudis Catalans, (2022) posa èmfasi en les conseqüències que se'n deriven del sistema educatiu, el qui té la capacitat de crear o no oportunitats educatives i

laborals pels joves. A més, Miquel Puig (citats en la mateixa font mencionada anteriorment) destaca els trets del mercat laboral català i les oportunitats de llocs de treball de baixa qualificació com a factors principals a tenir present a l'hora d'abordar l'abandonament d'estudis prematur. També, Colomer *et al.* (citats a l'Institut d'Estudis Catalans, 2022) considera que les activitats dutes a terme en les formacions d'adults no funcionen per aquells joves els quals es troben en situacions d'abandonament d'estudis prematur, ja que no es poden beneficiar d'aquestes formacions.

Pel seu càlcul a Catalunya es fan enquestes trimestrals i de les mitjanes anuals de les dades trimestrals s'obté un indicador. Segons les últimes dades disponibles del 2020 l'AEP se situa al voltant del 17,4%. En la taula - 3 es veu l'evolució des del 2013 a Catalunya, Espanya i Europa i cal destacar que els últims 4 anys Catalunya ha millorat molt poc, en canvi, Espanya s'ha reduït 3 punts respecte del 2017 i Europa, que parteix d'una proporció més baixa, va millorant a poc a poc.

L'objectiu que va aprovar el Consell Europeu el 2009 per assolir en l'àmbit de l'Educació i Formació 2020 (ET2020: *Education and Training 2020*), fou que l'AEP havia de ser igual o inferior al 10% del total de la població i per Espanya un 15%, en el cas de Catalunya no s'ha complert i tampoc ha millorat des del 2017 (Consell Superior d'Avaluació, 2019).

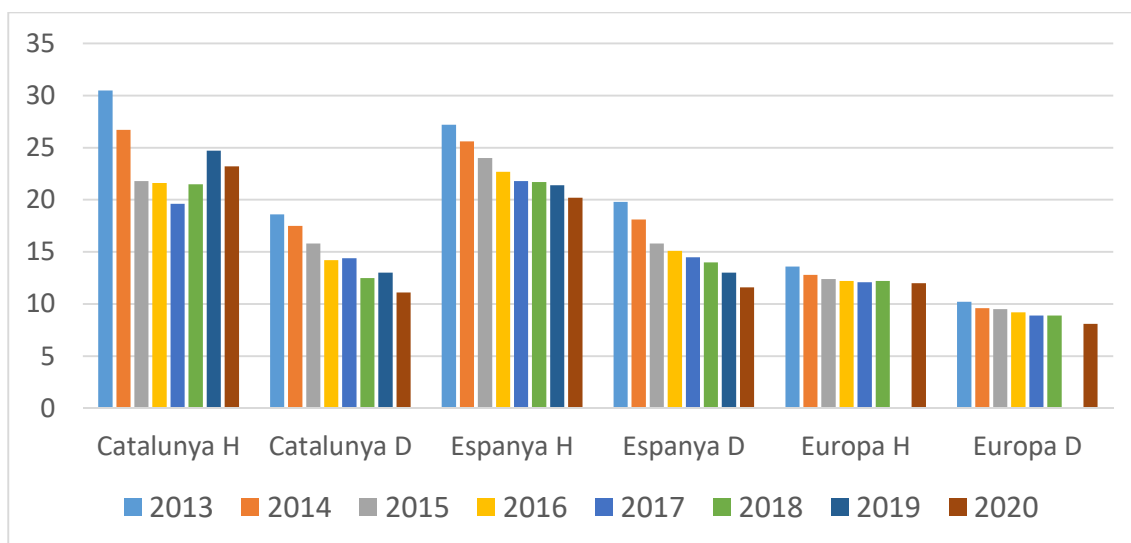
Taula - 3. Percentatge d'abandonament prematur d'estudis 18-24 anys.

Any	Catalunya	Espanya	Europa
2013	24,7	23,6	11,9
2014	22,2	21,9	11,2
2015	18,9	20	11
2016	18	19	10,7
2017	17	18,3	10,6
2018	17	17,9	10,5
2019	19	17,3	10,3
2020	17,4	16	9,9

Font: Configuració pròpia. Dades de Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

En el gràfic - 7 es veu el percentatge d'abandonament escolar per sexes a Catalunya, Espanya i Europa. Crida l'atenció que en els 3 llocs l'abandonament escolar és més elevat en els homes.

Gràfic - 7. Percentatge d'abandonament prematur d'estudis 18-24 anys per sexe.



Font: Configuració pròpia. Dades de Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. H: homes, D: dones. A partir del 2020: Dades 27 estats membres.

Sobre la base de Martínez i Albaigés (2012) l'èxit educatiu és un concepte que inclou diferents aspectes:

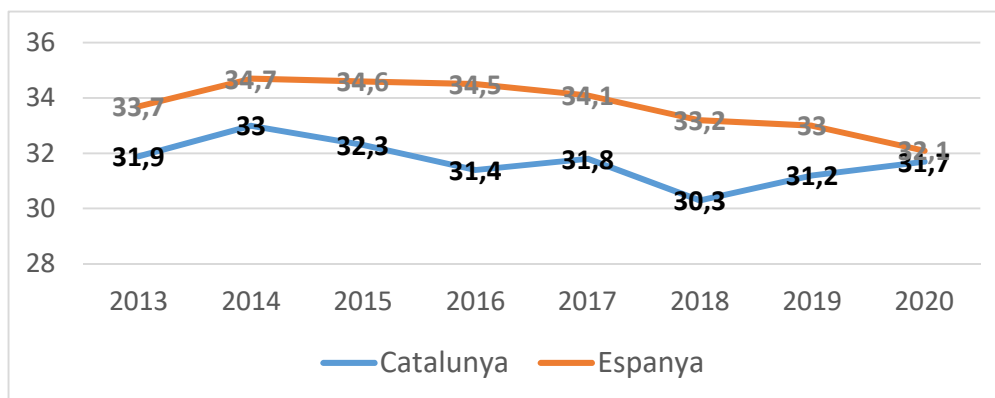
- *Rendiment acadèmic:* Adquisició de competències bàsiques, promoció i graduació.
- *Equitat educativa:* Accés a l'educació preprimària, postobligatòria i al llarg de la vida. Sense segregació, facilitant beques i despesa pública en educació.
- *Adhesió educativa:* Participació en l'educació preprimària i postobligatòria, coneixement de la llengua vehicular i socialització familiar.
- *Transició educativa:* Permanència i transició entre ensenyaments, transició escola-treball i segones oportunitats.
- *Impacte i retorn educatiu* manifestats en ocupació, participació social, desenvolupament d'una societat de coneixement i demandes culturals.

L'equitat és el factor facilitador de l'èxit, compensant les desigualtats, afavorint la millora dels resultats acadèmics i l'adhesió educativa, fet que estableix un procés que es pot retroalimentar. El filòsof Rawls (2002, citat a Garcia Alegre, 2014), ja proposava igualar de manera equitativa les oportunitats per aprendre, cosa que implica condicions d'educació, i adequació de l'ensenyament i l'aprenentatge.

2.3. Relació entre pobresa i abandonament escolar prematur

Tal com diu (Benhammou, 2010 citat a Garcia Alegre, 2014), l'èxit acadèmic i educatiu dels infants està condicionat per la desigualtat econòmica i social (origen sociocultural de les famílies, ètnia, condició d'immigrant desfavorit econòmicament), factors individuals, factors del centre educatiu on s'estudia i territorials. Com a exemple de l'evidència d'aquesta desigualtat econòmica tenim el coeficient o índex de Gini (mesura les desigualtats, normalment en els ingressos), que s'obté de les enquestes de condicions de vida que es fan anualment d'acord l'àmbit europeu conjuntament amb l'IDESCAT i l'INE. Les dades actualitzades el juliol 2021 a Catalunya i Espanya s'observa a Catalunya una desigualtat salarial en més d'un 30% de la població i no ha variat gaire des del 2013 tal com es veu en el [gràfic - 8](#).

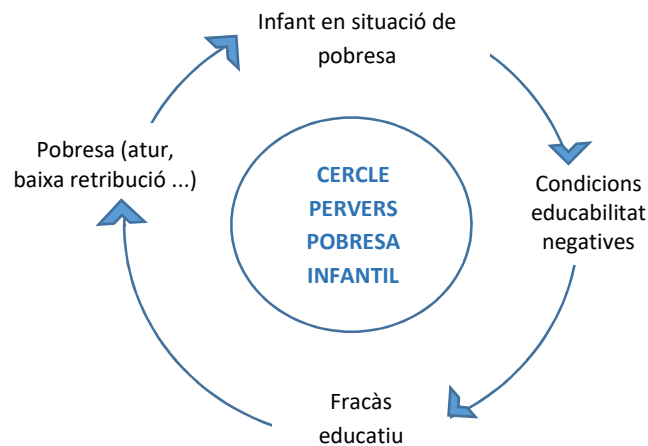
Gràfic - 8. Índex Gini (Desigualtat en la distribució d'ingressos Catalunya i Espanya.



Font: Configuració pròpia. Dades de IDESCAT.

A Catalunya molts dels infants i adolescents que viuen en situació de pobresa tenen una sèrie de mancances bàsiques (no mengen adequadament, falta de roba apropiada, ambients carregats de tensió per la precarietat econòmica, moltes vegades amuntegats sense espais per fer deures o jugar, no participen en activitats extraescolars ni van de vacances) que els aboca cap al fracàs escolar. A més a més, tal com assenyala Garcia Alegre (2014) s'estableix una relació circular entre pobresa infantil, incidència negativa sobre les condicions d'educabilitat, fracàs acadèmic i les possibilitats de trobar feina i una retribució digna que porta tant l'infant com l'adult a reproduir l'escenari de pobresa del que s'ha partit. ([figura - 1](#)).

Figura - 1. El cercle pervers de la pobresa infantil.



Font: Configuració pròpia a partir de Garcia Alegre (2014).

Disposem d'una sèrie de dades segons informes de diferents organismes nacionals i internacionals, així com d'estudis:

En primer lloc, l'Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), l'any 2012 (citada a Garcia Alegre, 2014) exposa que a Espanya entre el 2008 i el 2010, l'atur va créixer un 4,8% entre la població amb ensenyament superior i un 11,4% entre aquells que tenien com a màxim l'ESO.

En segon lloc, l'Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) (2016, citada a Longás i Cussó, 2018) en un estudi a Barcelona pels cursos 2013 -2014 i 2014 - 2015 s'observa que la ciutat de Barcelona, malgrat tenir millors resultats quant a les competències bàsiques que el conjunt de Catalunya hi ha diferències segons districtes, el que objectiva d'iniquitat educativa. El percentatge d'alumnes de secundària que no supera les competències bàsiques en els districtes de Ciutat Vella (35%), Nou Barris (20,6%), Sants-Montjuïc (17,3%) i Sant Martí (14,2%) és molt superior al de les Corts (5,4%) i Sarrià-Sant Gervasi (4,5%). L'estudi ja destaca la diferència que hi ha en la composició sociodemogràfica (població estrangera, nivells d'instrucció baixos) i indicadors de risc i vulnerabilitat social (renda familiar per sota de la mitjana de la ciutat).

En tercer lloc, en paraules de Colomé (2018) un dels problemes més importants a Catalunya és l'Accés al Coneixement Bàsic. Basant-se en quatre indicadors (percentatge de matriculació entre 12-18 anys ensenyament postobligatori, percentatge de població entre 25 i 64 anys només amb títol de secundària obligatòria, percentatge de població entre 18 i 24 que no continua estudiant i té com a màxim títol secundària obligatòria, i l'índex SPI (Schedule Performance Index o índex de rendiment de programa) de l'apartat "Personal freedom and Choice score", l'Accés al Coneixement Bàsic ens situa el

lloc 250 de 272 comparant amb les altres regions europees. Fa una anàlisi d'aquest problema del 2011 a 2015 i observa:

- a) *Piràmide d'estudis a Catalunya*: Un 40% de la població no ha accedit a la secundària postobligatòria, i els que han accedit a la formació postobligatòria la majoria ho han fet al batxillerat i molt pocs tenen estudis de Formació Professional, en canvi, el percentatge d'universitaris és més alt que la mitjana europea.
- b) *Formació de la població adulta*: Hi ha un percentatge elevat de famílies poc formades per culpa de poc accés a la formació en altres moments de la nostra història. El factor familiar es considera més important que la mateixa escola i a la vegada l'escola és la que hauria de suplir les deficiències familiars. Una societat menys formada és una societat amb més problemes per avançar en la societat del coneixement.
- c) *Abandonament escolar prematur*: Hi ha dades que destaquen a Catalunya i també Espanya respecte AEP:
 - Un major nivell de creixement econòmic es correlaciona amb un major abandonament escolar.
 - L'estructura del mercat de treball condiciona la continuació d'estudis així si el mercat ofereix ocupació en sectors amb baix valor afegit en coneixement els joves, abandonen la formació per incorporar-se en aquests llocs.

En canvi, s'esperaria que en els millors moments de recuperació econòmica aquests dos factors fossin totalment al revés (menys abandonament i mercat de treball de més alt valor).

Aquest mateix autor apunta que l'extensió de l'educació obligatòria lligada a un sistema atractiu de formació professional (FP) podria reduir les tasses de l'AEP oferint possibilitats als que estan menys motivats per seguir la secundària. També fa una anàlisi de l'abandonament escolar que coincideix amb molts factors que també descriu Intermón Oxfam més tard:

- a) Factors de caràcter social i acadèmic que propicien:
 - Factor socioeconòmic.
 - Pertinença a minories ètniques i immigrants.
 - *Tipologia familiar*: Condicions pare i mare, aspectes educatius, recursos, etc.
 - *Factors acadèmics*: Absentisme, repetidor com indicador, tipus de centre, mecanismes de seguiment i orientació, tractament a la diversitat, disrupció disciplinària, efecte positiu de l'educació infantil.
 - *Gènere*: Millor resultats les noies.

b) Factors de caràcter estructural:

- *Estructura de la demanda del mercat de treball:* Les persones amb baixa qualificació tenen més dificultats en trobar treball i taxes d'atur més altes; ara bé també és un problema l'atur en els joves formats que tenen més facilitat incorporar-se el mercat de treball d'altres països europeus el que suposa un risc de devaluació dels treballadors que es queden al nostre país.
- *Cost d'oportunitat:* La insuficiència de beques i mala distribució territorial.
- *Defecte estructural de la finalització de l'ensenyança de secundària obligatòria (ESO):* La impossibilitat de seguir estudis si no s'obté el graduat.
- *Altes taxes d'atur entre els joves* desmotiva a romandre formant-se.
- *El cicle econòmic i el retorn:* En moments de bonança econòmica la qualificació acadèmica és menys determinant per aconseguir treball i quan hi ha crisi hi ha menys abandó.
- *Els sistemes d'orientació en acabar l'ESO són poc atractius:* Falta millora en oferta d'FP.

En quart lloc, segons l'Informe d'Intermón Oxfam (Marcos, 2019), el sistema educatiu espanyol és encara més desigual del que era el 2008 quan es va iniciar la crisi econòmica, s'ha incrementat unes set vegades més en les llars més pobres respecte a les més riques. En el mateix informe destaquen algunes dades d'interès:

- Si els progenitors no han acabat la secundària obligatòria, hi ha el doble de possibilitats que els fills no l'acabin.
- L'AEP presenta diferències entre les comunitats autònomes. Catalunya, el 2016 tenia un 18% i estava 10 punts per damunt del país Basc que tenia un 8% i era la taxa més baixa de totes les comunitats autònomes, situant-se en el novè lloc respecte de les divuit comunitats autònomes.
- Les persones que tenien pitjors taxes d'abandonament en el 2016 eren els nois, els d'origen estranger i fills de pares amb baix nivell educatiu.
- Tenint en compte els ingressos són els nens i nenes de famílies amb menys recursos els que deixen l'educació; i també les possibilitats de formació posterior estan reduïdes.
- Si es comparen les dades amb la mitja europea, es va veure que un noi o noia espanyol tenia pràcticament el doble de possibilitats de no acabar la secundària postobligatòria que un noi o noia europea.

En el mateix informe fan una anàlisi de les causes molt interessant:

1. Accés desigual de l'educació de qualitat: Marcat per les diferències econòmiques o socioculturals a causa d'una sèrie de factors:
 - a) *Desvinculació escolar diferenciada*: Com un procés en què el nen/nena es va allunyant de l'escola per *factors del sistema econòmic* (demanda de treballadors de baixa qualificació i llars amb pocs ingressos), *factors familiars* (poca implicació, baixa expectativa i poca identificació amb els referents culturals escolars) i *factors del sistema educatiu* (currículum rígid, poca atenció a la diversitat per falta de recursos i mètode repetitiu com a suport a les dificultats).
 - b) *Dificultats en l'accés al primer cicle educatiu (0-3 anys)*: És el cicle més car en el que s'ofereixen pocs recursos i falta d'oferta pública i places per tots els nens i nenes.
 - c) *Sistema de beques poc equitatiu*: El sistema d'ajudes és escàs i no recau en el més necessitat (àrees de formació professional) i tampoc hi ha ajudes per reprendre els estudis en cas de desvinculació o repetició. També cal dir que la burocràcia lligada al procés de demanar les ajudes no ajuda en segons quines llars.
 - d) *Segregació escolar* per culpa de la segregació urbana i també entre escoles, és a dir, nens i nenes amb més diversitat (immigrants, llars més pobres, amb dificultats) acaben en determinades escoles públiques o concertades. Els costos i la desigualtat d'oportunitats en la lliure elecció i la falta de factors correctors per les famílies amb menys recursos intensifica aquesta segregació.
 - e) *Estratificació per falta de recursos* a la diversitat inclusiva dins les aules, derivació dels nens i nenes amb dificultats per acabar la secundària a la formació professional bàsica.
 - f) *Desigualtat a l'accés de les activitats extraescolars*: Hi ha una sèrie d'habilitats i competències que s'adquireixen fora de l'aula, el cost d'aquestes activitats i la falta d'implicació, motivació i recursos en l'associació de pares (AMPAS).
 - g) *Horari escolar intensiu* que fa que nens i nenes passin hores sols a casa sense el suport d'adults que s'involucrin a la seva formació o tinguin classe de suport a les tasques escolars.
2. Accés desigual a la formació professional, tècnica i pràctiques: Els fills de famílies amb nivells socioeconòmics més baixos es deriven més cap a la formació professional i, en canvi, els de famílies amb més recursos i nivell cultural més alt es decanten més cap al batxillerat. A més a més la taxa de graduació del batxillerat és més alta que la de formació professional. Per altra banda, les places per cicles superiors de formació professional no són iguals en tots els

territoris. També són escasses i no tenen reconeixement les escoles segona oportunitat. I per últim, les pràctiques professionals gratuïtes no tothom se les pot permetre.

3. Accés desigual a l'educació adulta: No està facilitada la formació d'adults i encara és pitjor en aquells sectors on hi ha demanda de treballadors sense qualificar.

En cinquè lloc, també veiem aquesta relació entre la pobresa i l'abandonament d'estudis i com pot millorar si es fan accions per combatre'l. N'és un exemple el cas de Xamfrà, la qual és una iniciativa de la Fundació l'ARC Música que neix al barri del Raval de Barcelona l'any 2004, tal com consta en la seva pàgina web (www.xamfra.net). El Raval pertany al districte de Ciutat Vella i és el que té un índex de pobresa més alt de Barcelona després del districte de Nou Barris (43,3%), el 2017 era de 37,2% (Ajuntament de Barcelona. Estadística de Difusió, 2017).

Montes i Parcerisa (2017), varen estudiar els resultats obtinguts per part d'aquesta entitat i van veure com una organització del tercer sector que lluita contra l'exclusió educativa i en la millora de les condicions d'educació dels joves, ha aconseguit revertir els processos de desvinculació educativa i social millorant la comprensió del seu entorn i les seves expectatives educatives i professionals. Una mica més del 40% dels joves consideren que han millorat el seu comportament, un 40% els seus resultats i un 70% tenen més clar que volen fer.

2.4. Accions i línies de treball encaminades a buscar l'equitat i la igualtat d'oportunitats

Tal com diu Garcia Alegre (2014), la necessitat de l'èxit educatiu de tots els alumnes, és una condició necessària per al benestar social i el progrés econòmic. Per això fan falta recursos, assegurar condicions d'educabilitat adients i processos d'ensenyament i socioeducatius adequats per trencar amb el cercle pervers de la pobresa infantil.

Per altra banda, així com apunten Pau i Marga Marí-Klose (2015), la millor política social és aquella que és proactiva i que promou iniciatives de capacitació i apoderament individual per donar suport a situacions desfavorables activant aquelles qualitats que faciliten l'autonomia de les persones per així reforçar el seu valor en el mercat de treball. També destaquen la discrepància existent entre les escasses iniciatives dutes a terme durant el desenvolupament de l'estat del benestar, tot i el reconeixement dels drets de protecció específica de l'infant entre ells, el benestar material (Convenció dels Drets de la Infància 1989), puix que els infants no són responsables de les situacions socioeconòmiques que els ha tocat viure, el que es tradueix com una falta de justícia i equitat amb

conseqüències socials. Aquests autors consideren que treballant aquest nivell es podrien prevenir fractures socials des del seu origen i faria tendir que la redistribució dels recursos en aquest moment resultés més rendible, ja que a millor preparació i aspiracions educatives, millor serà el desenvolupament del país. Per tot això, defensen que és imprescindible potenciar la política social a favor de la infància, fent referència també a relats semblants d'organismes internacionals com l'Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) i altres autors i països que han fet aquest gir, a la vegada, consideren que no s'ha de deixar el suport dels desvalguts en mans de la solidaritat.

En l'informe sobre el risc de fracàs escolar a Catalunya (Boada *et al.*, 2011) s'explica que les polítiques educatives a part dels objectius pedagògics, també han de garantir el respecte i el compliment dels principis d'igualtat, llibertat i participació en la vida política, econòmica, cultural i social. El mateix informe recull que el Consell de la Unió Europea (reunió de ministres del 12 maig 2009) va adoptar un pla estratègic per la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i formació amb quatre propòsits: “fer realitat l'aprenentatge permanent i la mobilitat; millorar la qualitat i l'eficàcia de l'educació i la formació; promoure l'equitat, la cohesió social i la ciutadania activa; i incrementar la creativitat i la innovació, incloent-hi l'esperit empresarial, en tots els nivells de formació i educació” (pg. 222).

El Consell Europeu també considera que per assolir la igualtat d'oportunitats els estats membres han de centrar la seva atenció a:

- Acreixen el grau de qualificacions bàsiques, com per exemple l'alfabetisme i els coneixements generals de l'aritmètica elemental a còpia de fer més atractives les matemàtiques, la ciència i la tecnologia.
- Promocionar el desenvolupament de les competències lingüístiques.
- Assegurar una docència d'alta qualitat, oferint des del principi una ensenyança avinent als docents, un procediment professional continuat i fent que la docència esdevingui una alternativa intrigant de carrera.
- Reformar l'administració i l'organització dels centres educatius activant sistemes pròspers per així asseverar la qualitat, mitjançant l'ús adient i sostenible dels recursos, siguin de caràcter públic o privat.

Respecte a aconseguir l'equitat, el Consell proposa que els estats abordin els desavantatges educatius oferint una educació preescolar d'alta qualitat, suport específic i educació inclusiva de manera que tots els educands compleixin la seva educació encara que s'hagi de recórrer a l'educació compensatòria i facilitar un aprenentatge més personalitzat.

Dins de l'informe mencionat anteriorment, també es descriuen una sèrie de mesures adoptades pels estats per perfilar com afronten les polítiques educatives, així i tot, aquest és un repte que no pretén ser una classificació universal i exhaustiva. S'ha de tenir en compte que encara que la inversió pública és imprescindible no és suficient per garantir un elevat rendiment acadèmic de l'alumnat. Aquestes són les tres accions les quals descriuen:

1. Destinades al sistema educatiu:

- a) Intervencions estructurals: Disminuir la ràtio d'alumne/professor, fer que les escoles siguin més petites, arreglar les instal·lacions i fomentar i augmentar l'envolupament de les famílies en els processos educatius dels fills/es i les activitats executades pels centres educatius (escoles). També trobem les modificacions curriculars.
- b) Intervencions inclusives: Incorporar dins de les escoles generals aquells estudiants que són exclosos, sigui per tenir alguna discapacitat, forma part d'un grup ètnia minoritari o d'una família amb estatus socioeconòmic baix. La finalitat és reduir i/o evitar la segregació i fomentar la inclusió.

2. Mesures destinades a l'alumnat: Poden ser també modificacions curriculars específiques per determinats alumnes. Altres mesures són:

- a) Mesures compensatòries de desfasaments acadèmics: Oferir un currículum rigorós o bé materials educatius afegits a part, tot avaluant el rendiment acadèmic dels alumnes. Aquest seria el cas dels alumnes els qui tenen una necessitat educativa especial com: dificultats d'aprenentatge, altes capacitats intel·lectuals o incorporació tardana al sistema educatiu.
- b) Mesures compensatòries de desigualtats econòmiques: Oferir ajuda econòmica a través de beques, ajuts i transferències directes com per exemple: ajuda al menjador, residència, adquisició material escolar, etc.
- c) Mesures específiques per a l'alumnat d'origen immigratori: Incloure alumnes d'una minoria etnicocultural o que arriben com a refugiats o asilats polítics. La majoria de mesures estan encaminades a facilitar la integració i l'aprenentatge de la nova llengua (immersió lingüística).
- d) Programes alternatius per a l'alumnat que no finalitza l'educació secundària inferior o obligatòria: Cada país ha adoptat diferents programes, a Espanya hi ha els programes de qualificació professional inicial, cal destacar el contracte de treball per a formació, si no s'ha finalitzat l'ESO, la formació que rebí la persona en qüestió ha d'estar enfocada a poder obtenir el títol de graduat.

3. Mesures destinades al professorat:

- a) Ingrés a la capacitat docent: Els sistemes educatius amb més èxit opten a ser molt selectius abans de formar els docents establint criteris d'excel·lència.
- b) Formació inicial: Es dona molta importància a la formació pedagògica, estratègies d'avaluació, gestió de l'aula així com noves metodologies didàctiques que apostin per un aprenentatge independent i ben estructurat, treball per projectes i aprendre a treballar en equip. També cal tenir en compte les mesures específiques al professorat que atén l'alumnat d'origen immigratori.
- c) Formació continua: Celebració de seminaris, jornades i congressos per tal de difondre aspectes innovadors i bones pràctiques. També accions formatives específiques o programes d'acompanyament als nous professors.
- d) Material docent específic: Alguns països disposen de recursos didàctics i més informació al professorat que tracta alumnes de diferents perfils etnicoculturals.

3. Preguntes inicials de recerca

Les preguntes de recerca que ens hem plantejat a l'hora de dissenyar i executar aquest treball són les següents:

1. De quina forma la pobresa condiona l'abandonament escolar prematur (AEP) a Catalunya?
2. Com estan distribuïts els recursos de suport socioeducatiu en els diferents districtes de Barcelona per fer front a l'abandonament escolar prematur?

4. Objectius

L'objectiu general del treball que estem desenvolupant és reflexionar sobre la situació actual de la pobresa i com aquesta incideix en l'abandonament prematur dels estudis mitjançant els següents quatre objectius específics.

1. Conèixer com afecta la pobresa en l'abandonament prematur dels estudis en el futur dels nens, nenes i adolescents de famílies vulnerables.
2. Conèixer les iniciatives implementades en els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Nou Barris per fer front l'abandonament prematur dels estudis.
3. Analitzar la distribució d'aquests recursos i les seves característiques per fer front l'abandonament prematur dels estudis en aquests dos districtes, Sarrià-Sant Gervasi i Nou Barris.

4. Esbrinar què es pot fer des de l'educació social per abordar l'abandonament prematur dels estudis.

5. Metodologia

La metodologia emprada ha estat revisió bibliogràfica, documental i consultes en els diferents llocs i professionals on s'han realitzat les pràctiques.

Vaig realitzar les pràctiques a l'Organització Save de Children en el Programa de "Caixa Proinfància" en diferents districtes de Barcelona: La Sagrera; Trinitat Vella - Sant Andreu; Sant Martí - Clot (Camp de l'Arpa del Clot); les Roquetes - Nou Barris 3; Can Peguera i Porta - Nou Barris. El districte que vaig estar més temps va ser Nou Barris i en el Punt d'Informació Juvenil (PIJ) d'aquest districte m'han proporcionat les dades de tres districtes: Sarrià - Sant Gervasi, Nou Barris i les Corts. D'aquests n'he seleccionat dos; Sarrià - Sant Gervasi i Nou Barris, a fi de fer l'anàlisi dels resultats i una comparació posterior d'aquells aspectes que considero més rellevants de cadascun d'aquests dos districtes, els quals tenen característiques socioeconòmiques diferents. El recull d'aquestes dades serà plasmat en l'apartat de resultats, és a dir, en el punt següent. També he complementat la informació dels documents facilitats pel Punt d'Informació Juvenil (PIJ) buscant específicament dades de les entitats/recursos i serveis/iniciatives.

Per fer el rastreig i el mapatge de les incitatives i programes d'intervenció socioeducativa implementades per abordar i prevenir l'abandonament dels estudis en ambdós districtes; Sarrià-Sant Gervasi i Nou Barris, el principal criteri usat ha estat poder obtenir i recopilar les dades necessàries per a la posterior anàlisi comparativa trobant les similituds i les diferències entre els dos districtes així com entre les iniciatives existents en aquests. No hem inclòs aquelles iniciatives i recursos de suport escolar propis dels centres educatius (escoles) ni els de l'AMPA. Tampoc hem incorporat aquells que ja coneixíem prèviament, a les pràctiques, com ara Save the Children i CaixaProinfància (presentes en el districte de Nou Barris).

Per l'assoliment dels objectius també s'ha buscat informació en els diferents documents de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) que proporciona dades des del 2013 fins al 2020, Gencat Departament d'Educació i els últims informes d'Intermón Oxfam. També s'ha fet una cerca bibliogràfica al Google i Google acadèmic. Les paraules clau que s'han fet servir han estat: *pobresa, pobresa a Catalunya, abandonament escolar, abandonament prematur dels estudis, iniciatives i*

recursos soles o en combinació. Els criteris d'inclusió han estat les dades obtingudes en els últims 10 anys en pàgines web oficials o bé articles de revista de revisió.

6. Resultats

6.1. Districte de Sarrià - Sant Gervasi

Segons les dades de l'Ajuntament de Barcelona en el 2020 Sarrià - Sant Gervasi, amb més de 151.000 residents concentra el 9,1% dels habitants i és el districte menys dens de la ciutat de Barcelona. Així mateix, el percentatge de ciutadans estrangers també és el més reduït de la ciutat (14,2%) i les nacionalitats preponderants són la UE (Unió Europea) i els Estats Units. El grup d'edat entre 0-15 anys representa 16,5% dels habitants, i la població en edat de treballar (16-64 anys) és del 62%. La taxa d'atur és de 4,9%. La renda disponible de les llars per càpita era de 33,113 euros anuals el 2018. El percentatge de població sense estudis; amb estudis obligatoris; batxillerat superior, Cicles Formatius de Grau Mitjà (CFGM) i estudis universitaris, Cicles Formatius de Grau Superior, és de 0,5%; 17,4%; 27,5% i 52,2% correlativament (Ajuntament de Barcelona. Departament d'Anàlisi Oficina Municipal de Dades, 2021).

Pel que fa a la taxa de risc de pobresa o exclusió social (Taxa AROPE), segons l'enquesta sociodemogràfica de Barcelona realitzada per l'Ajuntament de Barcelona el 2017, el districte de Sarrià - Sant Gervasi estaria amb un percentatge del 10,4%. I si tenim en compte els tres elements o components que inclou aquest indicador i basant-nos en les dades obtingudes de la mateixa font mencionada just anteriorment, els valors d'aquests serien els següents: taxa de risc de pobresa (7,4%), taxa de privació de material greu o sever (1,1%) i taxa baixa intensitat de treball (5,5%).

En el quadre de l'annex - 1 recollim les iniciatives i recursos de suport escolar disponibles en aquest districte.

6.2. Districte de Nou Barris

Segons les dades de l'Ajuntament de Barcelona l'any 2020 a Nou Barris hi viuen més 174.000 persones, el que representa el 10,4% de la població de Barcelona i és el districte més dens de la ciutat. També cal dir que el nombre de ciutadans estrangers és de 20,3% amb prevalença de nacionalitats d'Amèrica de sud, Pakistan i el Marroc. El grup d'edat entre 0-15 anys representa el 14% dels habitants del barri i la població en edat de treballar (16-64 anys) és del 63,7%. La taxa d'atur és 11,2%. Aquest és un

districte amb un dels nivells de renda més baix de la ciutat. La renda disponible de les llars per càpita era de 15,924 euros anuals el 2018. El percentatge de població sense estudis, amb estudis obligatoris, batxillerat superior, Cicles Formatius de Grau Mitjà (CFGM) i estudis universitaris, Cicles Formatius de Grau Superior (CFGS) és de 3,8%; 55,8%; 23,1% i 15,5% correlativament (Ajuntament de Barcelona. Departament d'Anàlisi Oficina Municipal de Dades, 2021).

En referència a la taxa de risc de pobresa o exclusió social (Taxa AROPE), partint de les dades de l'enquesta sociodemogràfica de Barcelona duta a terme per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2017, el percentatge del districte de Nou Barris seria del 43,3%. I pel que fa als tres elements o components que constitueixen aquest indicador i agafant de referència les dades recopilades en la mateixa font mencionada justament abans, els seus valors serien: taxa de risc de pobresa (38,7%), taxa de privació de material greu o sever (17,1%) i taxa baixa intensitat de treball (16,7%).

En el quadre de l'annex - 2 es recopilen totes les iniciatives i recursos de suport escolar existents en aquest districte dels qui tenen la finalitat de treballar per reduir i/o eliminar l'abandonament prematur dels estudis.

6.3. Taules resum dels resultats comparatius dels dos districtes: Recompte de les iniciatives en funció d'algunes característiques

6.3.1. Característiques de les poblacions estudiades dels dos districtes

Taula - 4. Característiques de les poblacions de cada districte.

CARACTERÍSTIQUES DE LES POBLACIONS (dades 2020)	SARRIÀ - SANT GERVASI	NOU BARRIS
Habitants (número)	151.000	174.000
Percentatge d'estrangers (procedència)	14,2% (Unió Europea i els Estats Units)	20,3% (Amèrica Sud, Pakistan i Marroc)
Percentatge habitants 0-15 anys	16,5%	14%
Percentatge habitants 16-64 anys	62%	63,7%
Taxa d'atur	4,9%	11,2%
RDLL per càpita ¹ 2018 (euros/any)	33,113 euros/any	15,924 euros/any
Percentatge població sense estudis	0,5%	3,8%
Percentatge població estudis obligatoris	17,4%	55,8%
Percentatge població batxillerat superior, CFGM	27,5%	23,1%
Percentatge població estudis universitaris, CFGS	52,2%	15,5%
Taxa AROPE (2017)	10,4%	43,3%
Percentatge alumnes no superen competències bàsiques anglès 4t ESO	1,3%	16,8%
Percentatge alumnes no superen competències bàsiques matemàtiques 4t ESO	5,8%	21,6%

¹RDLL: Renda disponible de la llar per càpita.

Font: Configuració pròpia. Dades de l'Ajuntament de Barcelona. Departament d'Anàlisi Oficina Municipal de Dades, 2021.

Comparant les dues poblacions destaca que el percentatge d'estrangers és més alt a Nou Barris i també la procedència és de països més pobres, la taxa d'atur és més del doble en el districte de Nou Barris en comparació el districte de Sarrià - Sant Gervasi, així com la renda disponible de la llar per càpita a Nou Barris és la meitat de la Sarrià-Sant Gervasi.

Quan a estudis postobligatoris és del 38,6% a Nou Barris i del 79,7% a Sarrià - Sant Gervasi. També cal remarcar que la taxa de risc de pobresa i exclusió social és 4 vegades més alta a Nou Barris. No disposem de la taxa d'abandonament escolar en cada districte, però si miren el percentatge d'alumnes que no superen les competències bàsiques d'anglès i matemàtiques és molt més elevat a Nou Barris.

6.3.2. Anàlisi de les iniciatives dels dos districtes

El nombre d'iniciatives que hem analitzat de Sarrià - Sant Gervasi són 16 i de Nou Barris 20. Aquests es troben recollits i classificats en categories segons uns ítems els quals podem observar en les següents taules que hem dissenyat i usat.

Taula - 5. Característiques de les iniciatives (Etapa educativa atesa).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (ETAPA EDUCATIVA ATESA)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Primària (nº iniciatives)	11	12
Secundària (nº iniciatives)	14	13
Postobligatòria (nº iniciatives)	3	5
No identificat (nº iniciatives)	0	0

Hi ha centres que atenen a més d'una etapa educativa per això el recompte és més alt que el nombre d'iniciatives. Hi ha poca diferència sobre les etapes educatives ateses entre els dos districtes, la més atesa en els dos és la de secundària.

Taula - 6. Característiques de les iniciatives (Públic destinatari del projecte o iniciativa).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (PÚBLIC DESTINATARI DEL PROJECTE O INICIATIVA)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Infants, adolescents, joves (nº iniciatives) ¹	5	12
Famílies (nº iniciatives)	0	0
Infants, adolescents, joves i famílies (nº iniciatives)	11	8
No identificat (nº iniciatives)	0	0

¹ Hi ha recursos/equipaments que només atenen a un grup dels tres.

Entre els dos barris destaca que hi ha més iniciatives de suport a infants, adolescents i joves sense involucrar a les respectives famílies, que vindria ser el cas de Nou Barris i, en canvi, a Sarrià - Sant Gervasi és al revés.

Taula - 7. Característiques de les iniciatives (Tipus d'iniciativa segons el finançament).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (TIPUS D'INICIATIVA SEGONS EL FINANÇAMENT)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Públiques exclusivament (nº iniciatives)	3	6
Privades exclusivament (nº iniciatives)	0	0
Públiques i Privades (nº iniciatives)	12	14
No identificat (nº iniciatives)	1	0

En el grup de l'indicador "Públiques exclusivament", també estan incloses aquelles iniciatives que es duen a terme per equipaments i col·lectius independents de les quals l'origen dels recursos que reben

prové del suport d'altres organitzacions públiques. Dit això, en els dos districtes dominen les iniciatives que tenen un finançament públic i privat.

Taula - 8. Característiques de les iniciatives (Target d'usuaris atesos).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (TARGET D'USUARIS ATEOS)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Exclusivament origen estranger (nº iniciatives)	0	0
Independentment de la seva nacionalitat (nº iniciatives)	16	20
No identificat (nº iniciatives)	0	0

En els dos districtes les iniciatives estan dirigides tant a persones estrangeres com autòctones. En alguns recursos les iniciatives estan més enfocades a persones, grups i/o col·lectius estrangers, no obstant això, no exclouen aquells que no ho són, de manera que l'indicador que hem fet servir per comptabilitzar les iniciatives ha estat el que diu "Independentment de la seva nacionalitat", o sigui "obert a tothom". Així mateix, hem decidit establir aquest criteri fixant-nos en els valors, missió o objectius i visió dels recursos els quals desenvolupen les iniciatives. També ens hem guiat pels propòsits de l'activitat (principalment en la finalitat bàsica), és a dir, allò que s'espera assolir amb la implementació de cada iniciativa.

Taula - 9. Característiques de les iniciatives (Tipus d'activitat/objectiu principal).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (TIPUS D'ACTIVITAT /OBJECTIU PRINCIPAL)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Només reforç escolar (nº iniciatives)	12	8
Reforç escolar combinat amb activitats de lleure i oci com esports, activitats culturals, etc. (nº iniciatives) ¹	4	9
Reforç escolar amb altres suports no de de lleure ²	0	3
No identificat (nº iniciatives)	0	0

¹ Alguns de reforç escolar i lleure també fan treball familiar.

² El reforç escolar amb altres suports no de lleure, es refereix a la mentoria, acompanyament i atenció individual. En el districte de Sarrià - Sant Gervasi dominen més les iniciatives només de reforç escolar i, en canvi, a Nou Barris hi ha més iniciatives que combinen el reforç escolar amb altres activitats.

Taula - 10. Característiques de les iniciatives (Forma d'accedir al programa o iniciativa).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (FORMA D'ACCEDIR AL PROGRAMA O INICIATIVA)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Derivats dels serveis socials (nº iniciatives) o altres	4	2
Obert a tot tipus d'usuaris (nº iniciatives)	11	9
Derivacions i/o obert a tot tipus d'usuaris (nº iniciatives) ¹	0	9
No identificat (nº iniciatives)	1	0

¹ Hem considerat que totes les persones que poden accedir per iniciativa pròpia, els correspondria l'indicador "Obert a tot tipus d'usuari i/o derivacions" perquè en alguns casos, l'accés a un recurs i/o iniciativa, per molt que hi pugui accedir tothom, possiblement requereixen alguns tràmits de derivacions o processos per avaluar si el recurs s'adequa a les necessitats de la persona atesa.

Aquells recursos i iniciatives a les quals hem considerat que estaven "obertes a tothom" independentment de la nacionalitat, també seran aquelles en les quals les persones ateses podran accedir per decisió pròpia, a no ser que s'indiqui clarament que s'ha d'accedir per un procés de derivació des dels Serveis Socials o una altra classe. En el cas del districte de Sarrià - Sant Gervasi les iniciatives són sobretot obertes a tota mena d'usuaris, i a Nou Barris les iniciatives estan repartides en obertes a tota classe d'usuaris i també hi ha algunes derivacions.

Taula - 11. Característiques de les iniciatives (Vigència del recurs/iniciativa).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (VIGÈNCIA DEL RECURS)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Iniciativa en actiu (nº iniciatives)	9	12
Iniciativa finalitzada (nº iniciatives)	0	0
No identificat (nº iniciatives)	7	7

Hi ha més iniciatives en actiu a Nou Barris però amb poca diferència.

Taula - 12. Característiques de les iniciatives (Gratuïtat o preu del servei).

CARACTERÍSTIQUES DE LES INICIATIVES (GRATUÏTAT O PREU DEL SERVEI)	SARRIÀ - SANT GERVASI Número total = 16	NOU BARRIS Número total = 20
Gratuït o quasi gratuït/ preu simbòlic (nº iniciatives) ¹	13	16
No gratuït/pagar matrícula i/o quotes (nº iniciatives)	3	4
No identificat (nº iniciatives)	0	0

¹ En aquells casos que el finançament sigui públic i privat, hem considerat classificar-ho amb l'indicador de "Gratuït o quasi gratuït", a condició que no estigui clarament indicat que s'ha de pagar d'alguna forma una determinada quantitat.

És molt semblant la proporció d'iniciatives gratuïtes de què necessiten un pagament en els dos districtes.

7. Discussió

D'acord amb les dades obtingudes en l'anàlisi comparativa dels dos districtes, podem dir que la pobresa afecta l'abandonament escolar prematur. En aquesta comparació observem que els indicadors, tant d'adquisició de competències bàsiques com la falta d'estudis o l'assoliment d'estudis postobligatoris és molt més baix en el districte de Nou Barris, població que té una renda disponible de la llar per càpita la meitat de la població de Sarrià - Sant Gervasi així com una taxa d'atur més del doble i una taxa AROPE quatre vegades més alta que la que té Sarrià-Sant Gervasi.

Aquests resultats demostren el que ja han remarcat altres autors com Berhammou (2010 citat a Garcia Alegre, 2014) que destaca que l'èxit acadèmic i educatiu dels infants està condicionat per la desigualtat econòmica i social. A més a més, Garcia Alegre (2014) estableix una relació circular entre la pobresa infantil i fracàs acadèmic, relació que repercutirà en poder tenir una feina digna en el futur així com perpetuar l'escenari de pobresa del que es prové. Per altra banda, segons Colomé (2018) l'accés al coneixement bàsic és una de les problemàtiques més important que hi ha a Catalunya, i després de fer una anàlisi d'aquest fenomen del 2011 al 2015 va observar que un 40% de la població no havia accedit a la secundària postobligatòria i molt pocs tenien estudis de Formació Professional, així doncs, podríem dir que de la mateixa manera que la pobresa condiciona l'abandonament prematur dels estudis en els districtes de Barcelona; Sarrià - Sant Gervasi i Nou Barris, també ho fa a Catalunya.

A fi de fer front l'abandonament escolar prematur, tant, el districte de Sarrià - Sant Gervasi com el districte de Nou Barris disposen de recursos de suport socioeducatiu (escolar). A Nou Barris hi ha més iniciatives que a Sarrià - Sant Gervasi, però no hi ha gaire diferència numèrica ni de les característiques de les iniciatives implementades, si tenim en compte aquelles diferències més evidents de les condicions de la població de Nou Barris respecte a Sarrià - Sant Gervasi, com ja hem comentat, el districte de Nou Barris té més necessitats i demandes, per tant, hauria de tenir un suport molt més important de les iniciatives, sobretot d'aquelles que són públiques.

D'alguna manera aquests resultats ens mostren el que comenten Pau i Marga Marí-Klose (2015) sobre la discrepància entre les escasses iniciatives desenvolupades durant el desenvolupament de l'estat del benestar i el reconeixement dels drets de protecció de l'infant. D'altra banda, l'informe del risc de fracàs escolar a Catalunya (Boada *et al.*, 2011) remarca la importància de garantir el compliment dels principis d'igualtat, llibertat i participació en la vida política, econòmica, cultural i social. I per últim el Consell de la Unió Europea ja fa més de 10 anys (reunió de ministres 12 maig, 2009) va marcar quatre

objectius per l'educació i formació entre ells millorar la qualitat i eficàcia de l'educació i formació i també promoure l'equitat.

Tots els problemes que es relacionen amb el fracàs escolar i/o abandonament dels estudis i la pobresa tenen de base unes condicions socioeconòmiques molt desfavorides com hem comentat en el marc teòric i que per molta voluntat de tirar endavant que puguin tenir les persones que es troben en aquestes condicions les possibilitats de reeixir són molt difícils. Ens trobem doncs davant d'una població, col·lectiu, grup i persones desfavorides que requereixen un suport i acompanyament estret per poder canviar la seva situació des de la infància. Des de l'educació social hi ha un gran treball a fer per canviar-ho i una de les iniciatives que proposem, basant-nos en allò après durant aquest segon semestre d'aquest curs (4t d'Educació Social) a l'assignatura de Pedagogia Social és que els professionals involucrats en aquestes intervencions duguin a terme i implementin un treball cooperatiu des d'una "mirada àmplia" i dinàmica tant de les problemàtiques com de les realitats socials amb els quals treballen. Com a resultat d'actuar en un marc de complexitat i canvi on ningú pròpiament té la solució, aquesta cooperació es fa evidentment necessària a l'hora d'abordar aquests fenòmens i elaborar possibles alternatives, propostes i/o respostes contextualitzades i a mida, ja que no és qüestió d'aplicar solucions, explicacions, regles, lleis ni criteris tancats i prefixats, sinó de crear la "millor resposta" possible, que resulta que és aquella la que és capaç de crear un equip treballant col·laborativament i conjuntament per així crear coneixement i generar canvis i transformacions en les persones ateses, però també en la societat.

Aquest treball s'ha de desenvolupar des d'una perspectiva de construcció conjunta i no pas de treball individual i cal establir una relació d'horitzontalitat, igualtat, corresponsabilitat i autonomia entre professionals, i a la vegada, els serveis/recursos s'han d'adequar a les necessitats dels usuaris. És primordial que el professional accepti el dinamisme, la incertesa, la novetat i l'imprevist de la vida social com a elements implícits en la seva tasca, conseqüentment, s'ha d'establir un treball interdisciplinari o transdisciplinari, que consisteix que tots els professionals partícips actuïn cooperativament en la construcció d'una única resposta la qui integra totes les mirades possibles perquè el treball de cadascun d'ells influeix en la globalitat del cas el qual tracten.

Amb tot això, el que volem dir és que és necessari desenvolupar un treball en xarxa, concepte que fa referència al treball sistèmic de col·laboració i complementació establert entre els recursos locals d'un àmbit territorial. Aquest treball en xarxa, va més enllà de la simple coordinació, és més ben aviat una articulació comunitària i, per tant, aquest treball en xarxa requereix una col·laboració sistemàtica i estable. D'aquesta manera és més possible potenciar el treball i la construcció conjunta així com

assegurar l'impacte i l'eficàcia dels recursos i iniciatives elaborant una única solució la qual cobreixi les necessitats de les persones ateses i també que respongui a les demandes d'aquests. A més, aquesta resposta ha de poder elaborar-se des de la coordinació i posada en comú dels coneixements dels diferents professionals involucrats (Ballester *et al.*, 2004). Partint d'aquesta conceptualització i allò après en l'assignatura de Pedagogia Social al llarg del segon semestre de l'últim any en el grau d'Educació Social, més concretament en la diapositiva 13 del PowerPoint facilitat pel professor encarregat de dirigir les classes, el treball en xara que es requereix implementar per ajustar-nos a la proposta que proposem des de l'educació social per abordar l'abandonament dels estudis, des d'una perspectiva metodològica, serien les *xarxes de coneixement*, les quals tenen una major complexitat. La meta d'aquestes és resoldre problemàtiques i crear coneixement en aquells escenaris de complexitat on cal construir junts una proposta d'acció per així generar un canvi concret en la comunitat, persona, col·lectiu o grup amb el qual es treballa. Així doncs, com a futurs educadors socials, si fem un treball cooperatiu i en xarxa amb els professionals dels centres educatius (escoles) així com altres professionals dels recursos que ofereixen i duen a terme les iniciatives, els voluntaris, i totes aquelles persones involucrades en l'acció, possibilitarem proporcionar una atenció integral o holística a les persones ateses, ja que des de la nostra formació i especialització professional disposem de les competències, la capacitat i els recursos necessaris per donar suport tant als infants, adolescents, joves i les seves famílies així com a l'equip de professors i centre educatius (escoles) que s'encarreguen de la docència i la formació d'aquests. Com a educadors socials, haurem de fomentar que els usuaris siguin subjectes actius en els seus processos i treballs de canvi perquè vaguin adquirint motivació i autonomia i, paral·lelament, també haurem de treballar amb les famílies i l'entorn més immediat dels infants, adolescents i joves per així involucrar-los en els processos educatius dels seus fills/es fent-los participants en les diverses activitats o dinàmiques. Al mateix temps, serà important també, fer un treball que involucri a la comunitat del territori on duen a terme aquestes actuacions, pensem que com més autosuficient, autònoms i amb coneixement, menys dependència tindran dels recursos i iniciatives per continuar endavant i sobreposar-se a les situacions de vulnerabilitat i exclusió.

8. Conclusions

Un cop finalitzat aquest projecte de recerca, que és el Treball Final de Grau (TFG), les conclusions que n'hem extret serien les següents:

- Com hem vist en la comparació de dos districtes en condicions econòmiques diferents de la ciutat de Barcelona; Sarrià - Sant Gervasi i Nou Barris, hi ha una relació clara entre la pobresa i l'abandonament escolar.
- Malgrat que hi ha recursos i iniciatives de suport socioeducatiu en ambdós districtes, aquestes no estan distribuïdes de forma equitativa tenint en compte les necessitats de les persones ateses en aquests.
- Com a futurs educadors socials, considerem que des de l'Educació Social és possible donar un suport més enriquidor per afrontar l'abandonament escolar si es treballa conjuntament amb els centres educatius (escoles) i els professionals d'aquests.

Algunes de les limitacions amb què ens hem trobat en la recerca i l'elaboració del treball ha estat: la dificultat de trobar algunes dades dels recursos i iniciatives els que hem analitzat i comparat a fi d'obtenir els resultats, com és el cas del percentatge d'abandonament escolar prematur dels districtes, els que hem hagut de deduir fent ús altres informacions vinculades a aquest aspecte com són els nivells de formació, el percentatge d'alumnes que obtenen el graduat de l'ESO, el percentatge de persones que supera les competències bàsiques, etc. I, per altra banda, a causa d'alguns contratemps se'ns ha sigut complicat fer un treball constant, i és per això que considerem que l'organització pot ser un possible punt a millorar del treball i continuïtat de cara a futures línies d'investigació relacionades amb la temàtica. Però hem de dir que, no ens va costar gaire en decidir el tema del Treball Final de Grau ni en dissenyar l'esquema d'aquest, tot i que, vam haver d'anar fent alguns ajustaments a mesura que anàvem avançant amb la cerca d'informació del que disposàvem i en l'evolució del desenvolupament del treball. Fent aquest treball d'aproximació teòrica complementada amb una anàlisi documental, hem après que com a futurs educadors socials, és important tenir coneixement d'aquells recursos i serveis dels quals poden disposar les persones amb les qui treballem amb el propòsit de cobrir les seves necessitats i demandes oferint-los una atenció de qualitat i fer un treball integral.

9. Llistat de referències

Ajuntament de Barcelona. Departament d'Anàlisi. Oficina Municipal de Dades. (2021). *Nou Barris*. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Estadistiques_per_territori/Documents/districtes/08_NouBarris_2021.pdf

Ajuntament de Barcelona. Departament d'Anàlisi. Oficina Municipal de Dades. (2021). *Sarrià-Sant Gervasi*. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Documents/districtes/05_Sarria_San%20Gervasi_2021.pdf

Ajuntament de Barcelona. Oficina Municipal de Dades. Estadística de Difusió. (2017). *Taxa AROPE, per sexe, districte i grups d'edat*. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Enquesta_sociodemografica/esd17/persones/taxes/aropec.htm

Boada, C., Herrera, D., Mas, E., Miñarro, E., Ollvella, M., & Riudor, X. (2011). Informe sobre el risc de fracàs escolar a Catalunya. *Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya*. https://ctesc.gencat.cat/doc/doc_53893194_1.pdf

Brugué i Torruella, Q. i Casademont Falguera, X. (del Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades de la Universitat de Girona). (2021). *L'impacte social de la pandèmia a Catalunya: Sobreviu l'economia, pateix la ciutadania*. https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2021/12/INSOCAT13_Economia-vs-Societat_ECAS_Desembre2021-2.pdf

Colomé, F. (2018). L'abandonament escolar, la piràmide d'estudis i la formació de la població adulta a Catalunya, en: *3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya - Full papers*. URL https://www.scipedia.com/public/review_Colomé_2018b

Consell Superior d'Avaluació. (2019). Els objectius educatius Europeus ET2020 a Catalunya. *Quaderns d'Avaluació*, (42), 4-23. <https://raco.cat/index.php/QuadernsAvaluacio/article/view/348252>

Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS). (13 desembre, 2021). *La pobresa es cronifica i s'aguditza malgrat les xifres econòmiques sobreviuen la pandèmia*. <https://acciosocial.org/la-pobresa-es-cronifica-i-saguditza-malgrat-les-xifres-economiques-sobreviuen-la-pandemia/>

Garcia Alegre, E. (2014). L'èxit educatiu i el cercle pervers de la pobresa infantil Catalunya 2020. Fundació Jaume Bofill - Àtona, SL. <https://fundaciobofill.cat/uploads/docs/s/z/q/x/2/o/n/f/4/599.pdf>

Generalitat de Catalunya. Departament de Drets Socials. (2015). *Dades: situació i evolució de la pobresa a Catalunya*. https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/pobresa_i_inclusio_social/dades_pobresa/

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Total. Total*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=14&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Dones menys de 18 anys*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=6&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Dones de 18 a 64 anys*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=7&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Dones 65 anys o més*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=8&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Homes menys de 18 anys*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=2&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Homes de 18 a 64 anys*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=3&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Homes de 65 anys o més*. <https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=4&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Total menys de 18 anys.*
<https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=11&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Total de 18 a 64 anys.*
<https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=12&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. Total 65 anys o més.*
<https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=13&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. 2020.*
<https://www.idescat.cat/pub/?fil=&col=&id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2013.*
<https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201300>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2014.*
<https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201400>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2016). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2015.*
<https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201500>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2016.*
<https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201600>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2018). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2017.*
<https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201700>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2018.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201800>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2019.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=201900>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa de risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) i els seus components Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7740&t=202000>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2013.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201300>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2014.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201400>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2016). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2015.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201500>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2016.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201600>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2018). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2017.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201700>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2018.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201800>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2019.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=201900>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nacionalitat (16 anys i més) Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7708&t=202000>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2013.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201300>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2014.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201400>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2016). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2015.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201500>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2016.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201600>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2018). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2017.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201700>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2018.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201800>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2019.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=201900>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per nivell de formació assolit (16 anys i més) Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7706&t=202000>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2013.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201300>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2014.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201400>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2016). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2015.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201500>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2016.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201600>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2018). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2017.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201700>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2018.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201800>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2019.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=201900>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per relació amb l'activitat (16 anys i més) Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7707&t=202000>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2015). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2013.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201300>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2014.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201400>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2016). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2015.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201500>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2016.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201600>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (s.d.). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2017.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201700>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2018.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201800>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2019.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=201900>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per composició de la llar Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7709&t=202000>

Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Taxa i població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE) per sexe i edat Catalunya. 2020.* <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv&n=7705>

Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. (2022). *Abandonament prematur dels estudis* (18 - 24).

<https://educacio.gencat.cat/ca/departament/estadistiques/indicadors/europeus/abandonament-prematur/>

Generalitat de Catalunya. Departament de Drets Socials. (2015). *Dades: situació i evolució de la pobresa a Catalunya*.

https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/pobresa_i_inclusio_social/dades_pobresa/

Institut d'Estudis Catalans. (2022). 1.7. Abandonament escolar prematur (AEP). *La cohesió social a Catalunya del segle XXI*. <https://cohesio-social.iec.cat/1-7-abandonament-escolar-prematur-aep/>

Instituto Nacional de Estadística (2021). *Riesgo de pobreza y/o exclusión social (estrategia Europa 2020)*. *Indicador AROPE*.

https://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259941637944&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios/PYSLayout

Longás Mayayo, J. i Cussó i Parcerisas, I. (2018). Educació i pobresa infantil: raons per a l'exigibilitat d'un dret fonamental. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 68, 44-62.

<https://raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/330279/428686>

Marcos, L. (març de 2019). *Educación y aprendizaje. Inequidades en la capacidad adquirir las habilidades necesarias para participar en la sociedad*.

https://cdn2.hubspot.net/hubfs/426027/Oxfam-Website/oiinformes/dominio3_educacion.pdf

Marí-Klose, P. i Marí-Klose, M. (2015). Nous relats per a noves polítiques contra la pobresa Infantil. *Revista de Treball Social. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya*, n. 205, p. 9-27.

<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/97280/1/653075.pdf>

Martín Carretero, J.M., Suso Araico, A., Fernández Fonseca, J. (equipo Red2Red)., Macías Aymar, I., Conteras, L. (Oxfam Intermón). (2021). *Superar la pandemia y reducir la desigualdad. Cómo hacer frente a la crisis sin repetir errores*. <https://f.hubspotusercontent20.net/hubfs/426027/Oxfam-Website/oi-informes/superar-covidreducir-desigualdad-oxfam-intermon.pdf>

Martínez, M., Albaigés, B. (Dir.). (2012). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011*. Barcelona.

Fundació Jaume Bofill, p. 27-34. <https://fundaciobofill.cat/uploads/docs/n/r/i/j/s/r/a/h/i/557.pdf>

Parcerisa, L. i Montes, A. (2017). El rol de tercer sector en la inclusió dels joves: estudi de cas d'una entitat socioeducativa del barri del Raval (Barcelona). *Temps d'Educació*, [en línia], Núm. 53, p. 143-62, <https://raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/331984>

Vilar. J. (2022, juliol 13). *Unitat 4. Xarxes i territori* [Diapositives de PowerPoint]. Facultat d'Educació Social i Treball Social, Universitat Ramon Llull de la Fundació Pere Tarrés. https://campus.peretarres.org/pluginfile.php/156201/mod_resource/content/1/U4%202021-22%20Territori%20i%20xarxes.pdf

ANNEX - 1.

Anoe Llicasaj. Associació per a la no exclusió. (s.d.). *Projecte Eidips als centres Educatius i Inclusius*. <https://www.anoe.info/anoe-social>

Braval Iniciatives de Solidaritat i Promoció. (2022). *Programa 1@1 de millora personal*. https://www.braval.org/ca/p/que_fem/programes/programa_1_1_de_millora_personal

Braval Iniciatives de Solidaritat i Promoció. (2022). *Comencem el segon trimestre del Curs 2021-2022*. https://www.braval.org/ca/e/comencem_el_segon_trimestre_del_curs_2021_22 Casal Loiola. (2021). *Missió*. <https://www.casalloiola.org/qui-som/missio>

Casal Loiola. (2021). *Missió*. <https://www.casalloiola.org/qui-som/missio>

Casal dels Infants. (2022). *Centre Obert Infantil*. <https://www.casaldelsinfants.org/infants-i-adolescents>

Casal dels Infants. (2022). *Qui som*. <https://www.casaldelsinfants.org/qui-som>

Centre cívic Teixonera. (s.d.). *Casal Infantil*. <https://ajuntament.barcelona.cat/ccivics/teixonera/p/2466/casal-infantil>

Centre Parroquial de Sant Vicenç de Sarrià. (2010). *El Teatre*. <http://parroquiasarria.free.fr/cp.html>

Centre Parroquial de Sant Vicenç de Sarrià. (2010). *El Teatre*. <http://parroquiasarria.free.fr/cp.html>

Col·legi Jesús-Maria. (s.d.). *Amb el llibre sota el braç*. <http://www.jmsanger.com/ca/amb-el-llibre-sota-el-brac>

Consorti d'Educació de Barcelona. (2015). *Districte de Sarrià-Sant Gervasi. Mapa de recursos de suport escolar a Barcelona 2015.*

https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_mapa_de_recursos/districtes/Sarria.pdf

Consorti d'Educació de Barcelona. (2021). *Què hem fet per millorar l'abandonament escolar prematur?*. Actuacions del Consorci d'Educació de Barcelona per a la prevenció de l'abandonament en l'educació postobligatòria (2016-2020).

https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/01_documents_de_referencia/informes/20210930_Informe_Què_hem_fet_per_millorar_abandonament_A.pdf

Durán Sánchez, A. (2017). *Projecte Repassem Junts*. <https://recercat.cat/handle/2072/287895>

Fem escola a Barcelona. (2016). *Seguim!, la prevenció de l'abandonament escolar prematur als postobligatoris*. <https://bloc.edubcn.cat/2016/10/seguim-la-prevencio-de-labandonament-escolar-prematur-als-postobligatoris/#.YrF75HZBzIWhttp://presme.org/es/http://presme.org/es/proyectos>

Fundació Catalunya la Pedrera. (2022). *Sobre nosaltres*. <https://www.fundaciocatalunya-lapedrera.com/ca>

Fundació Catalunya la Pedrera. (2022). *Què fem - Programa d'acompanyament educatiu*. <https://www.fundaciocatalunya-lapedrera.com/ca/programa-dacompanyament-educatiu>

Fundació Escola Cristiana de Catalunya (FECC). (s.d.). *Missió, visió, valors*. <https://www.fecc.cat/missio-visio-valors/>

Fundació IPSS. (s.d.). *Fundació*. <https://www.ipss-online.org/fundacio/>

Fundació IPSS. (s.d.). *Espai 6:12 - Projecte actual*. <https://www.ipss-online.org/projectes/espai-612/>

Fundació Pare Manel. (2011). *Fundació Pare Manel*. <https://www.paremanel.org/>

Fundació Pare Manel. (2011). *Centre Obert Muntanyès*. <https://www.paremanel.org/?q=content/centre-obert-muntanyes>

Fundació PRESME. (2022). *Projectes -"Intervenció per a la prevenció de l'abandonament escolar: Pejecta't (Anteriorment Seguim!)*. <http://presme.org/projectes/>

Fundació Viarany acció cultural i educativa. (2022). *Tu Pots! Xarxa d'Acompanyament educatiu*.
<https://fundacioviarany.org/projectes/tupots-xarxa-acompanyament-educatiu/>

Fundació Viarany acció cultural i educativa. (2022). *Centre Obert Eixample*.
<https://fundacioviarany.org/centre-obert-eixample/>

Vallvé, C. i Viñas, C. (Xarxa de consultors). (2018). *Èxit, al curs i a l'estiu - Experiències d'oportunitats educatives Consorci d'Educació de Barcelona*. Fundació Jaume Bofill.
https://www.educacio360.cat/wp-content/uploads/2018/03/E04_Programa-E%CC%80xit-Consorti.pdf

Xarxa d'acompanyament educatiu. (s.d.). *Tu Pots!*. <https://sites.google.com/tupots.net/tupots/inici>

YMCA. (s.d.). *Quiénes somos*. <https://www.ymca.es/>

YMCA: (s.d.) *Qué hacemos - Refuerzo educativo Infància*. <https://www.ymca.es/sabemos-ayudar/infancia/refuerzo-educativo>

YMCA. (s.d.). *Qué hacemos - Refuerzo educativo Juventud*. <https://www.ymca.es/sabemos-ayudar/juventud/refuerzo-educativo>

YMCA. (2020). *Proyecto* 2020.
https://www.ymca.es/sites/default/files/ymca_proyecto_2020_def_comp.pdf

ANNEX - 2.

Afev. (2021). *Qui som*. <https://afev.cat/qui-som/>

Afev. (2021). *Agenda cultural Abril 2022 Barcelona*. <https://entandem.cat/recursos/agenda-cultural-abril-2022-bcn/>

Ajuntament de Barcelona. *Centre de Serveis Socials Porta-Vilapicina i Torre Llobeta*. (s.d.).
https://guia.barcelona.cat/es/detall/centre-de-serveis-socials-porta-vilapicina-i-torre-llibeta_96030100926.html

Ajuntament de Barcelona. (s.d.). *Entra en funcionament una nova biblioteca escolar oberta al barri*.
https://www.barcelona.cat/capdesetmana/ca/noticia/entra-en-funcionament-una-nova-biblioteca-escolar-oberta-al-barri_144339

Ajuntament de Barcelona. (s.d.). *Tro i Tronet*. <https://ajuntament.barcelona.cat/prevencio/ca/tro-i-tronet>

Associació Intercultural Nakeramos. (2019). *Associació Intercultural Nakeramos*. <https://asocnakeramos.wixsite.com/nakeramos>

Associació Juvenil Tronada. (2020). *Qui som*. <https://www.tronada.org/ca/qui-som/>

Associació Juvenil Tronada. (2020). *Centre Diari/Obert*. <https://www.tronada.org/ca/projectes/centre-diari/>

Associació Ubuntu. (s.d.). *Qui som*. <https://www.associacioubuntu.org/qui-som/>

Associació Ubuntu. (s.d.). *Centre Obert*. https://www.associacioubuntu.org/centre_obert/

Associació Ubuntu. (s.d.). *Associació Ubuntu*. <https://www.associacioubuntu.org/>

Càritas Diocesana de Barcelona. (2013). *Llops del Taga, el punt de referència per als joves de Nou Barris*. <https://caritas.barcelona/familia-i-infancia/llops-del-taga/>

Càritas Diocesana de Barcelona. (2013). *Sobre Càritas. Qui som?*. <https://caritas.barcelona/qui-som/>

Càritas Diocesana de Barcelona. (2013). *El centre obert Torre Baró contribueix al desenvolupament integral dels infants i evita possibles situacions de risc*. <https://caritas.barcelona/familia-i-infancia/torre-baro/>

Casal de Barri la Cosa Nostra. (s.d.). *Qui som?*. <https://cosanostra9b.wordpress.com/qui-som/>

Casal de Barri de Vallbona. (s.d.). *El Casal avui*. <https://www.barcelona.cat/casalsdebarri/vallbona/ca/content/el-casal-avui>

Casal de Joves Guineueta. (s.d.). *Qui som*. <https://ciguineueta.wordpress.com/casal/el-casal-de-joves/>

Casal de Barri de Vallbona. (s.d.). *El Casal avui*. <https://www.barcelona.cat/casalsdebarri/vallbona/ca/content/el-casal-avui>

Centre d'Esplai Druida. (2015-2017). *Qui som*. <http://druida.cat/qui-som/>

Centre d'Esplai Druida. (2015-2017). *Esplai Diari*. <http://druida.cat/esplai-diari/>

Consorti d'Educació de Barcelona. (2015). *Districte de Nou Barris. Mapa de recursos de suport escolar a Barcelona 2015.*

https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_mapa_de_recursos/districtes/Nou_Barris.pdf

Consorti d'Educació de Barcelona. (2016). *Recursos de suport escolar Districte de Nou Barris.*
https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_mapa_de_recursos/diptycs_districte/Nou_Barris_2016-2017_v3.pdf

Crespo, I., Lalueza, J.L., Llamas, M., Padrós, M., Sánchez - Busqués, S. (2014). El proyecto Shere Rom. Fundamentos de una comunidad de prácticas para la inclusión educativa de grupos culturales minoritarios y en riesgo de exclusión social. *Psicología, Conocimiento y Sociedad*, 4, 138-162.
<https://www.redalyc.org/pdf/4758/475847269007.pdf>

Fundació PRESME. (2022). *Projectes -“Acompanyament psicopedagògic de noies d'origen immigrant.*
<http://presme.org/projectes/>

Kasal de Joves Roquetes. (s.d.). *Qui som i què fem.* <https://kasaljovesroquetes.wordpress.com/el-kasal/qui-som-que-fem/>

SUPERACCIÓ Inserció – Esport – Educació. (s.d.). *Qui són?.* <https://superaccio.org/qui-som/>

SUPERACCIÓ Inserció – Esport – Educació. (s.d.). *Tiratró per a la inserció.*
<https://superaccio.org/triatlo-insercio/>

